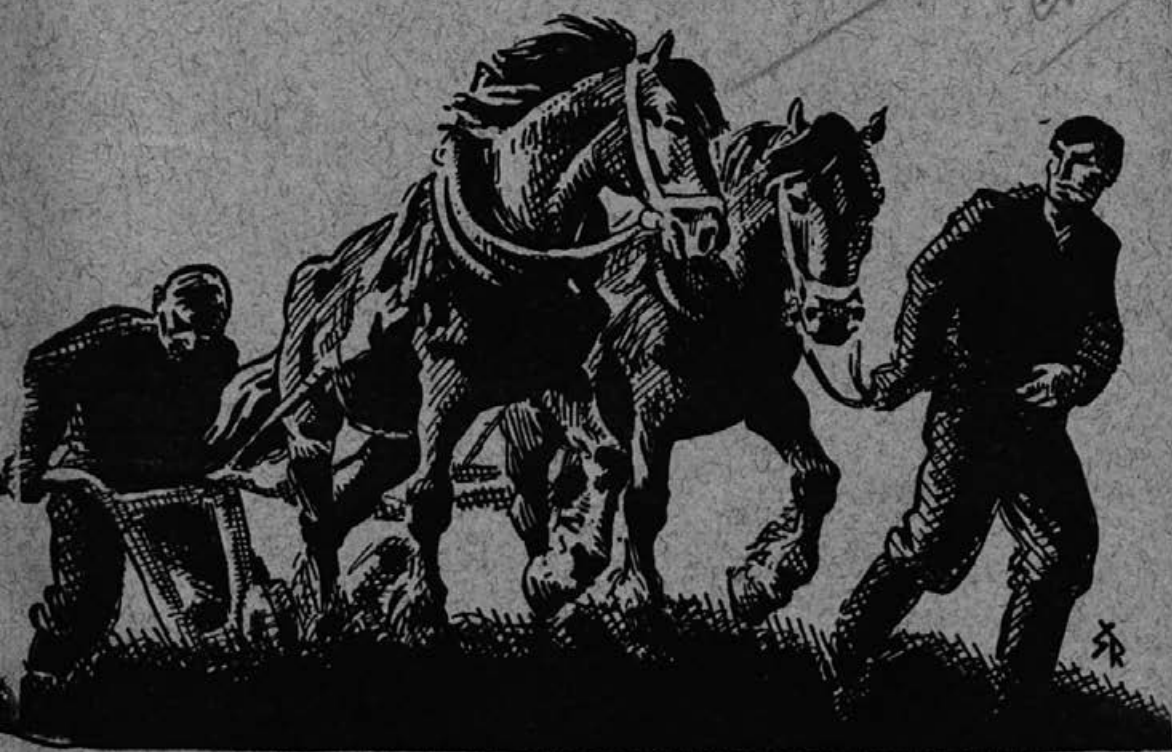

GRUDA

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

ŠTEV. 2. • FEBRUAR 1939 • LETO XVI.

Francè Prešeren — Ob 90 letnici snaj pride spoznanje — Josip Udov Mučeniku Gubcu (pesem) — Albinjoči puntarji (pesem) — Ko stopa bomo dobre vzgojiteljice svojih ot nasveti — † Papež Pij XI. — Čile in samozavesti — Slovenska kmets Struja: Fantovske pesmi (pesmi) — Dravo in Donavo — Josef Knap: Prešeren: Zarjavéla Devica (pesem Mastnak: Snubač (pesem)

Mesečnik za kmetško prosveto ● posamezna številka din 3.— ● Re pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude« je v Ljubljani, Kolodvo reklamacije (pritožbe) ● P

Izdaja Zveza kmetških fantov in v Ljubljani ● Tiska Tiskarn

Ure

● Vsem sotrudnikom! Polagom objavili vse, kljub temu pa pošljite nadaljnje prispevke, da laže razporedimo vsebino.

Vsem čitateljem in sotrudnikom. Več gradiva, zlasti člankov, smo morali odložiti za prihodnjo številko. Zato prosimo potrpljenja!

zmrevarni naslov in sicer v 1. številki in str. 16, kjer bi se moral pravilno glasiti: »Vzgoja naših značajev« — ne pa tečajev, kar pa so čitatelji itak sami opazili.

● R. M. D. Bi objavili, biti pa mora v skladu s smerjo našega lista. Pošlji in bodi pozdravljen!

spomladansko gnojenje

priporočamo sledeče vrste

fosfatnih in drugih gnojil:

RUDNINSKI SUPERFOSFAT 16%
KOSTNI SUPERFOSFAT 16%
FOSFATNO ŽLINDRO 6/10/18%
MEŠANA GNOJILA KAS

ki jih prodajamo po najnižjih cenah. — Razen omenjenih gnojil izdeluje naša tovarnica

Hrastniško klajno apno za krmiljenje živine, dalje **zaščitna sredstva**

za zatiranje raznih škodljivcev. — Vsa zaželjena pojasnila dobite brezplačno pri

tovarni KEMIČNIH IZDELKOV V HRASTNIKU D. D. Hrastnik

1. III. 39.

POŠTNA HRANILNICA, PODRUŽNICA V LJUBLJANI

PRIZNANICA

za znesek = 2,5 din p
z besedo ~~~~~
dinarjev

dvajsetpet

vplačan na ček, račun štev.:

13440

Ime lastnika čekovnega računa:

„Gruda“, mesečnik za kmetško prosveto.
Ljubljana.

MUT
Zaporedna štev. dnevnika:
Taka din p

Podpis pošt. uslužbenca

25 dni
plac: A. III. 39

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

2.

FEBRUAR 1939

XVI.

Francè Prešeren

»Najvèč svetá otrôkom sliši Slave,
tje bómo nášli pot, kjer nje sinovi
si prósti voľ jo vero in postave.
Ak pa naklonijo nam smrt bogovi,
manj strášna noč je v èrne zêmlje krili,
ko so pod svetlim solncem sužni dnovi!«

(Iz »Uvoda« v »Krst pri Savici«)

Jo:

Gr - fig, fig!

Ob 90 letnici smrti največjega slovenskega pesnika

Francè Prešeren je bil kmetški sin. Doma je bil iz Vrbe na Gorenjskem. Pónosen je bil na svoj rod in iz razburkane življenja je nenehoma hrepenel nazaj k zemlji svojih očetov:

O Vrba, srečna draga vas domača,
kjer hiša môjega stoji očeta;
da b'uka žeja me iz tvojšga sveta
speljala ne bilâ, goljfiga kača!
(Sonetje nesreče)

Prešeren je Slovencem dal tako silne pesmi, da jih ne bo mogel nikdar nihče preglasiti. Ko jih je pred 100 leti pel, ga niso razumeli. Tisti, ki so pozneje metali kamenje na Stritarja, Gregorčiča, Levstika, Cankarja itd. in ga danes mečejo na vse, ki ne služijo njihovim koristim, pa so ga sovražili še dolgo po smrti. Danes iščejo v njegovih pesmih le drobce, ki naj bi dokazali, da je bil genijalni pesnik hlapec njihove ideologije. V celoti ga ti ljudje še danes ne priznavajo, ker ga v svoji ozkosrčnosti in omejenosti ne morejo razumeti. Zakaj? — Prešeren je bil prvi svobodni duh na Slovenskem, ki ni klonil pred nikomer. Prešeren je bil že takrat napovedovalec naših prevratnih dni, ko se bi je boj pravice in resnice proti krivici, laži in potvarjanju. Če bi Pre-

šeren danes živel, bi ga prekleli in vtaknili v ječo, zdaj ga pa slave samo zato, ker je velik, tako velik, da mu oni ne segajo niti do gležnjev! Kdo bi mogel danes tako preprosto in obenem globoko povedati naše hrepenenje kot ga je on pred sto leti:

Živé naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder solnce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan;
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!
(Zdravljica.)

Za žrtvami naj pride spoznanje

Kadar človeški napredek zastane in v svoji starosti ne najde nošenega izhoda, takrat se začenja največja borba in nepopisno trpljenje zlasti idealnih ljudi. Vse človeške revolucije v zgodovini, vso neumorno iskanje resnice, prav vse se je končalo vedno v brezmejnih žrtvah in trpljenju. Nekaterim je usoda zapisala, da jim je trpljenje edina uteha in žrtve edino veselje. Na teh poedincih, ki se ne omejujejo v lastnih žrtvah, sloni ves napredek človeštva; nove moči vstajajo, ki v trenutku največjih nesreč vzdržijo vse napore za rešitev vsega ljudstva!

Z grozo v srcu

strmimo mi, mladi, v vse, kar visi nad nami in nas preti uničiti zaradi zakrknjenosti stare in pokvarjene miselnosti. Kljub strašnim pritiskom sedanosti, ki v svoji 99 letni starosti noče storiti svojemu narodu edine dobrote — umakniti se v pokoj. Mi, mladi, ne mislimo odvreči orožja, ampak hočemo trdno stati na braniku lastne krvi in lastnega rodu. Vidimo posledice pri drugih narodih! Vidimo grozo in mrevarjenje največjih narodnih vrednot in te strahote moramo mi naše ljudstvo obvarovati. Marsikje vidimo obupanost, ki ne pozna več mej, ampak hiti v večno brezno uničenja.

Odprite drobno knjižico njegovih Poezij in iz nje se učite ljubiti svojo zemljo, jezik in narod! Verujte kakor je Prešeren veroval, ljubite, kakor je on ljubil!

8. februarja 1849 je Prešeren umrl v Kranju, pozabljen, nepriznan in od redkih spoštovan. Njegovo delo so začeli ceniti šele desetletja po smrti.

Dokler bo živel in slovensko govoril en sam slovenski človek, bo Prešeren živel; s svojim delom je položil temelj naši kulturi, jeziku in s tem slovenski narodni samobitnosti.

Žrtve 20-ih let

so za nami. Koliko trpljenja je šlo čez ramena in duše borcev in koliko izkoriščevalcev je požrlo tudi zadnjo nit svoje poštenosti. Nikdo ne more danes prešteti korakov, besedi, zgledov, nasvetov, želja, vzpodbud, razočaranj, trdih polen, izbruhov in vsega, kar je šlo z borci ter proti njim, v zmagi in propasti; kljub vsemu smo še vedno tu — v trpljenju prekaljeni in močni, da lahko sprejmemo nove žrtve na svoja ramena.

Moramo povedati na glas, vsem, ki želijo slišati, da smo izmučeni ali nikdar premagani — novi glasniki! Naša doba stoji na robu propada, toda mi hočemo živeti in z nami ves narod. Mi hočemo vzbuditi vse speče sile naroda, vse njegove lepote, ki predstavljajo kmetsko kulturo. Vemo sicer, da so druge sile noč in dan na delu, ki nas želijo ubiti — toda v nas je nezmagljiva moč življenja. 99 let je stara naša doba, vsak trenutek lahko umre; njeni zdravniki so sicer veliki mojstri, injekcije včasih prav močno delujejo — toda nikdo se ne more ubraniti smrti!

Spoznajte,

da je smrt neizbežna, da je prišel nov rod, ki hoče ladjo bodočnosti izpeljati

v varno morje. Spoznaj, starček, spoznaj, mi te imamo sicer radi, vse trpljenje, ki ga povzročas, pa bo padlo na tvojo starost. Strašna bo to sodba mladega roda, kajti nikdo ne more poravnati naših žrtev, nikdo popraviti trpljenja! Mi odpuščamo od srca; v znamenju resnice in pravice hočemo pozabiti tudi največje krivice, zahtevamo pa od vas spoznanja! Spoznajte, da je prišel čas, ko se ne sme več mencati in izgovarjati, ko ni več dela za slabiče, ampak morejo samo krepki, duševno močni ljudje ustvarjati narodovo bodočnost. Umaknite se tudi vi, propalnice, ker z vami bo napravljen obračun po pravici! Za vse storjene krivice boste prejeli plačilo! Za vse laži, za vsa zavajanja in spletkarjenja morate prejeti pravično nagrado z bičem! To je za vas najprimernejše plačilo!

Ne skrivajte

svojega hinavskega obraza! Ne skušajte delati novih krivic, ampak tudi v vaše pokvarjene duše naj v zadnjem trenut-

Josip Udovič:

Dejstva govore

Gospodarska kriza, ki je zajela v zadnjih desetih letih slovensko vas, je privedla nekatere javne delavce do tega, da so pričeli proučevati njene razmere in vzroke krize. Ustanovili so organizacijo »Socialno ekonomski institut«, ki se bo bavila zlasti s proučevanjem vasi in njenega življenja. Da seznanijo o tem delu slovensko javnost, so pričeli izdajati knjige in prirejati predavanja.

Važna knjiga, ki je do sedaj že izšla: »Socialno gospodarski problemi slovenske vasi«, je uvod v vse to delo, ki ga je pričel imenovani institut. Dalje pa je pričel tudi s predavanji, da seznanijo mestno prebivalstvo z našo vasjo. Dosedanji predavanja sta v polni meri dosegli svoj namen.

Predavanje dr. Iva Pirca, ravnatelja Državnega higienskega zavoda »O socialnih in zdravstvenih problemih (vprašanih) in raziskovanjih slovenske vasi«, je pokazalo

obupen položaj,

v katerem živi slovenska vas. Človeka, ki pomisli na te žalostne podatke, spreleti gro-

ku pride spoznanje in svetloba! Spoznanje in priznanje krivic vodi k ljubezni in odpuščanju; vse, kar je nasprotno, pa stopnjuje sovražstvo in krivico do brezkončnosti.

Vsak, ki ni pravočasno upošteval, da se krivice prej ali slej maščujejo, naj ne meče krivde na nas! Poglejte sebe in svoje delovanje! Zaradi gosposke domišljivosti, uživanja in razvratnosti nekaterih gnilih teleš, ne sme trpeti naša stvar in njen razmah.

Žrtve zahtevajo maščevanje!

Še en opomin,

da ne bo prepozno! Naša beseda, ki je sicer trda, vendarle zveni bratsko in v znamenju odpuščanja. Spoznajte torej, spoznajte, ne bijte z glavo ob zidovje trdnjave, ki pomeni mladi, kmetsko-mladinski pokret!

za, ko spozna dodobra vso to bedo, v kateri moramo živeti mi, kmetski ljudje. Skoraj neverjetno se zdi človeku in vendar je resnično, da živimo mnogo slabše in težje od naših očetov, ki so vse svoje delavne sile žrtvovali za nas in našo bodočnost.

To je moral ugotoviti tudi dr. Pirc, ko je omenjal, da je »vas rezervoar naroda, iz katerega izhajajo vse zdrave korenine naroda« in da živi danes mesto na škodo vasi. V obliki raznih dajatev poskušajo mesta zvaliti vsa svoja bremena na vas, ki mora kloniti pod pezo, katero nalagajo mesta in država. Vas je najnižja edinica v človeški družbi; pri njej se vse prične in tudi konča.

Ko je govoril predavatelj o prehrani kmetškega in delavskega ljudstva na podeželju, je povedal na začudenje meščanov, da kmetje in delavci marsikje ne poznajo niti kruha, kaj šele meso! Najslabša prehrana prebivalstva na vasi je v Halozah in Slovenskih goricah, kjer tvorijo večino prebivalstva viničarji; ti so brez vsake zemlje in brez stalnih dohodkov izročeni na milost in nemilost

svojih gospodarjev, ki jim ne priznajo najosnovnejših človeških pravic. Edina hrana teh ljudi je kosilo. Zajtrka in večerje ne poznajo, kaj šele kruh in malico! Tu so radi slabe hrane bolezní najbolj razširjene.

Rojstva in bolezni na podeželju

Govoreč o rojstvih na podeželju, je predavatelj povedal, da je najmanj rojstev v severnih predelih Slovenije. Največji padci rojstev so v okrajih: Maribor, Gornji grad, Ljutomer, Laško, Litija in Ljubljana-okolica. Povprečno znaša število rojstev danes na podeželju 22 na tisoč prebivalcev. Medtem ko se je rodilo še l. 1921. nad 30 otrok na tisoč prebivalcev. To se pravi, da se rodi sedaj na tisoč prebivalcev skoro devet otrok manj kot pa pred 18 leti.

Bolezni so na podeželju zelo razširjene, zlasti še nalezljive. Jetika, ki je v drugih državah delavska bolezen, je pri nas kmetška. Nalezljive bolezni najbolj razsajajo v okrajih: Brežice, Celje, Črnomelj, Krško, Novo mesto in Ptuj. Približno tako kot z boleznimi in tudi z umrljivostjo. Leta 1924. je umrlo na vasi na tisoč prebivalcev 17 ljudi, deset let pozneje pa 16. Iz tega je razvidno, kako majhen je padec umrljivosti. Medtem, ko je umrlo v mestih pred 15 leti še 17 ljudi, to je le malo manj kot na vasi, je padla umrljivost v mestih tekem desetih let za več kot petino.

V zvezi z raznimi boleznimi so tudi stanovanjske razmere. V Sloveniji primanjkuje povsod po vaseh zdravih in dovolj prostornih stanovanjskih hiš. Žalostno je, če mora v prostoru 14., 16. in 18 m³ prebivati in spati po 6 in celo 9 oseb. V tem pogledu je najslabše v okolici Konjic, Dolnje Lendave in v nekaterih predelih Dolenjske.

Kam s prebivalstvom vasi?

Zgoraj sem omenil podatke o rojstvih in umrljivosti na slovenskem podeželju. Iz števil, ki sem jih navedel je razvidno, da znaša še sedaj prirastek prebivalstva na vasi na 1000 prebivalcev 6, ali z drugimi besedami povedano, na 1000 ljudi se rodi 22. umrje pa 16 ljudi. Kam s temi ljudmi, kajti preživeti na vasi se ne bodo mogli vsi in bodo morali iti s trebuhom za kruhom. To vprašanje je skušal rešiti na predavanju Socialno-ekonomskega inštituta tajnik Delavske zbornice Filip Uratnik.

V svojem izvajanju je skušal pokazati smer rešitve: Kam z odvišnim prebivalstvom vasi, v taki obliki, ki bi ne bilo nikomur v

škodo. Po njegovih ugotovitvah je v Sloveniji vsako leto čez 3000 ljudi, ki ne morejo ostati na svoji rodni grudi. Obsodil je mnenje, da ljudje beže od zemlje v mesta: dokazal je, da to ni resnično in da le tu pa tam skuša kakšen »gospodič« pobegniti iz vasi. Grajal je brezbriznost tistih ljudi, ki so poklicani reševati pereče vprašanje, kako trajno zaposliti teh 3000 ljudi, ki jih da vas vsako leto.

Ta zadeva je rešitve nujno potrebna. Toda ne samo polovičarske, kot je pri nas navada, pač pa temeljite, na korist vasi in mesta.

Iz opisa je razvidno stanje slovenske vasi tako, kot so ga pokazali ljudje-strokovjaki, ki so se pričeli z enih ali drugih nagibov zanimati za njene gospodarske, socialne in zdravstvene razmere. Videli smo žalostno sliko, ki sta jo nam prikazala strokovnjaka, od katerih nobeden ni nezadovoljnej in godrnjač, kar o nas kmetijskih ljudeh, zlasti še o mladini tako radi govore!

Vas moramo dvigniti!

Po vsem tem, kar smo ugotovili do sedaj, je razumljivo, da bo treba pričeti z delom za dvig vasi. Dvigniti jo na ono višino, da bo kos svojim nalogam in dolžnostim. Imeti mora življenje, ki bo človeku dostojno. Da se tistim trem tisočem, ki zrastejo vsako leto, ne bo treba bati za bodočnost in da jim bo omogočen zaslužek, košček poštenega kruha.

Dela v tem pravcu bo dovolj. Saj so danes storjeni šele prvi koraki. Mi, kmetijski fantje in dekleta, ki smo se vsega tega zavedali že prej, moramo napeti vse svoje sile, da bomo s podvojenim delom, tako v Društvih kmetijskih fantov in deklet, kakor v javnosti priborili vasi takšno mesto, ki ji pripada.

Nove knjige

Sreska organizacija Zveze vojnih dobrovoljcev je izdala drobno knjižico Rajka Paulina: »Vrata v svobodo«. Pisatelj opisuje svoje potovanje na kraj, kjer so jugoslovanske dobrovoljske čete prvič stopile na jugoslovanska tla — Kajmakčalan. Knjiga je pisana preprosto in iskreno ter jo našim čitateljem toplo priporočamo! Cena knjižice je s poštino 3.— din. — Naroča se pri Sreski organizaciji vojnih dobrovoljcev v Ljubljani, Frančiškanska ulica 10.

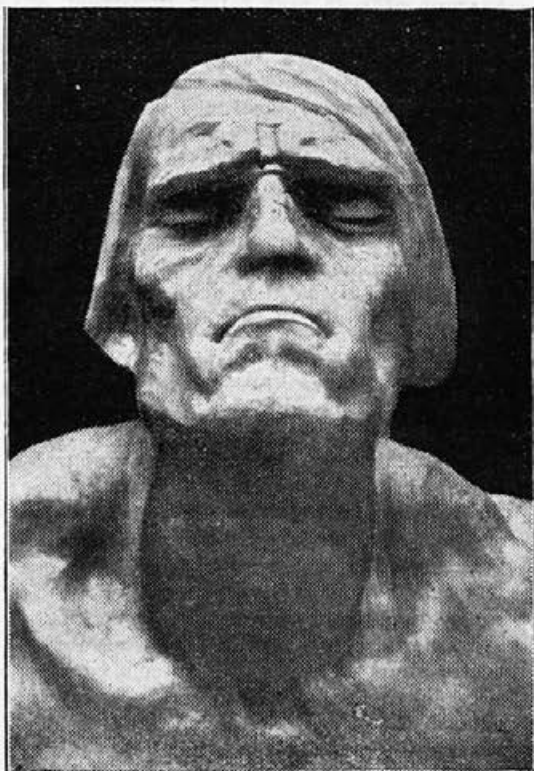
Jože Danev:

Mučniku Gubcu

Si res zgorel, Matija Gubec?
Si res umrl, kralj?
O ne! Ti v veke si rodil tlačanov vero:
za tabo novi puntarji smo zdaj!
A kdaj povedal boš besedo sveto,
besedo iz srca in ognja vzeto,
besedo, ki pove nam, kdaj
rešili bomo tlake se in zmot
s krvjo, ki vpije skozi vse vekove:
dovolj je smrti!

Še smo tlačani naših dni...
ej, nismo rojeni v svobodi;
po hrbtih bije valptov bič;
mi smo podoba domovine:
na zemlji naši se nam zdi,
kot bi čutili dih tujine:
za desetino jemljejo en del krvi,
a druga v zemlji se zgubi.

Si res zgorel, naš kralj?
O, ne!
Kar delavnih in krepkih je še rok
po poljih naših, kočah in tovarnah,
kar nas je tvojih puntarskih otrok,
v obrambni zid nas tvoja vera spaja
in s tvojim duhom naša doba vstaja.

Albin Podjavoršek:

V dolini Sotle

Meseca februarja se spominjamo
strašne smrti kmetskega kralja Ma-
tije Gubca.

Z nekako otožno pobožnostjo obstanejo
človeku oči nad zeleno dolino Sotle, ko po-
tuje v duhu za stoletja nazaj v zgodovino
in vidi za bratstvo, enakopravnost in svobo-
do v smrt padajoče slovenske in hrvatske
tlačane. Tod so se zbirali kmetje v eni naj-
usodnejših ur našega naroda, da v borbi
zmagajo ali pa umro. Strašen je moral biti
ta čas, če pomislimo, da se je uprl kmet,
navajen trpljenja, truden od neprestanih
vojn in turških vpadov in željan miru. Cele
reke krvi je izteklo a kmetskega kralja so
kronali z razbeljeno železno krono, ker je
bilo rabljem premalo muk.

Kmetski kralj?! Svet je takrat pokazal
kmetom zasmehljivo zobe in ves narod se
je zaprl v domove in obmolknil.

Koliko se je izpremenilo odtlej?

Ob ozki, leno vijoči se Sotli teče bela
cesta in spaja vase zaprta naselja, ki žde ob
straneh kakor perjad in je pri njih dan po-
doben dnevu. To se imenuje življenje. Nič
se ni izpremenilo; človek je iz roda v rod
od tistih dob dedoval mrkost, zagrenjenost
in odpor. Kmetski kralj je bil kronan z že-
lezno razbeljeno krono...

Na slovenski strani stoje na nekaterih vin-
skih holmcih skromne cerkvice, podobne
pokrajini in človeku, kakor da niti prvo niti
drugo ne spada sem in bi se rado vsak hip
poslovalo in odšlo odtod. Enak je pogled na
hrvatsko plat: Vzdolž Sotle se vleče temno
gričevje, Hrvatsko Zagorje, odkoder zro v
dolino ravno tako skromne, pokrajini in na-
rodu podobne cerkvice. Tamle na levi, za
griči živj narod kmetov, bajtarjev in polj-
skih delavcev. Ljudje se rodijo iz bede v

bedo, žive, se ženijo, rodé otroke, se postarajo in umro. Nič se ne zgodi posebnega in kako je prav za prav s tem ljudstvom, je težko reči. Tu pa tam so še spomini na nekdanja vlastelinstva, še je tu pa tam kak živi ali mrtvi grad, eden kakor drugi neminljiva priča minljivosti tega sveta. Ali narod je tu, večni narod kmetški, povezan z usodo svoje zemlje. Tako je tudi na tej strani, prav tak je slovenski svet. Na njem prebiva narod revnih kmetov, bajtarjev in delavcev. Drugje komaj vedo, da je in živi. A tu in tam, na slovenski in hrvaški strani žive potomci tistih, ki so nekdanj bili tlačani in se krvavo bojevali za staro pravdo...

Ves ta svet je bil prvo kraljestvo Matije Gubca, kmetskega kralja. S svojo močno kmetsko roko je vodil v boljše dni to zeleno dolino, kjer sta si naroda z obeh bregov Sotle podala roko, da izbojujeta najstrašnejši boj, ki je sploh kdaj divjal za svobodo na slovenskih in hrvaških tleh. Toda svoboda je ostala le v večni veri našega človeka, svoboda je bila poteptana, kakor se je v zgodovini skoraj vedno zgodilo, na obšotelskih poljanah je izkrvavel cvet kmetskega naroda Slovencev in Hrvatov. Možje, očetje, sinovi, žene... Ubili so celo vdov in sirot jok in krik, da niso mogle klicati v nebo. Koče so osamele, dolina Sotle na slovenski in hrvaški strani je bila kakor mrlič. Pod krutimi udarci samosilnikovimi se je naselil v vsa srca preplah, molk in zavladal

— odtlej ni nič prevpilo molka in še danes se zdi, kakor da se ni nič izpremenilo na naših tleh. A na dnu trpljenja je kljub vsemu nasilju tlela vera v dan svobode in še danes ni umrla, ker sije v naš čas s povečano močjo. Gradovi so propadli in njih ostanki so le še podobni burkastim strašilom na naših poljih...

Na življenje in njegovo preteklost se oči ozro z neko pobožno otožnostjo v nedogled se vleče dolina Sotle, ogromni sta desna in leva stran! Vemo: ta zemlja je prepojena s srčno krvjo mož, ki so klicali, verovali in umirali!

Stara pravda!

Iz vsega tega življenja zre lik Matije Gubca, s trpljenjem kronanega kralja, lik edinega slovenskega in hrvaškega kmetskega kralja, ki ima milijone trpečih bratov in potomcev. Ko je sedel in umiral na razbeljenem prestolu z razbeljenim žezlom v rokah, podoba vsega trpljenja kmetskega naroda, ga ni bilo, ki bi zaklical podivjanim krvnikom v obraz:

— Glej, človek!

Pljuvali so vanj in slednjič so na štiri vetrove raztrgali njegovo mučeniško telo. Človek, Gubec, je umrl! Iz trpljenja in njegove smrti pa je rasla vera, ki postaja v njegovem duhu vedno večja in mogočnejša.

Ne bomo umrli!

Jakob Struja:

Čakajoči puntarji

(1573)

*Nocoj nam nekdo je poslal petelinje
pero;
kot sveta skrivnost je od bajte do
bajtice šlo
in ko se ponoči vrnilo iz zadnjih
je rok,
smo bili z verigo uklenjeni v veliki
krog.
Zdaj ždimo kot lačni volkovi v zasedi
vso noč.
Ves svet se pogreza. Le kdo nam bo
prišel v pomoč?*

*Žuljave roké so objele sekiro in kij —
korakaj in trgaj in kar je v napoto,
razbij!
In čakamo, čakamo, tehtamo uro
in čas,
nikamor ne moremo več in nihče
več do nas.
Glej, zvezde brleče že gasnejo tam
na gorah —
o, da bi zvonovi že udarili v silni
poplah!*

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Ko stopa dekleta v zakon . . .

Pogosto jemlje dekleta svojega izvoljenca iz ljubezni, pogosto ji je zakon sredstvo, s katerim si bo izboljšala svoj življenjski položaj. Tako prve kakor druge so ob vstopu v zakon silno nevedne, mislim namreč nevednost, ki se tiče pravnih strani zakona, t. j.: dekleta ne vedo, kaj žena po postavi lahko zahteva v zakonu, kakšne pravice ima do premoženja, ki ga sama prinese v zakon in kakšne do premoženja, ki si ga skupno z možem pridobita v času skupnega življenja.

Vsako dekleta bi moralo vedeti, da življenje povzroči pri človeku v teku let veliko izprememb. Zagotoviti bi si morala trden položaj tudi za primer, če bo človek, v katerega danes ob vstopu v zakon zaupa, ker je dober, pošten in jo iskreno ljubi, postal sčasoma slabič, sebičen in brezobziren. Kaj boš ukrenila, če se bo tvoj mož izkazal kot slab gospodar in bo vsa družina trpela zaradi njegove lahkomišelnosti ali zapravljenosti? Kaj boš ukrenila, če bo zapravljal celo denar, ki ga boš ti s svojim trudom pridobila? Morda se boš požrtvovalno odrekla udobnemu življenju in tiho trpela, a če bo šlo to tako daleč, da bodo trpeli zavoljo tega tudi otroci, bo tvoja dolžnost, da boš odločno nastopila. Škoda je, ker je odločnost v času, ko je nesreča že tu, dostikrat brez pomena in marsikatera žena prepozno obžaluje svojo brezbriznost in nevednost.

Ne bilo bi toliko tistih žalostnih zgodob o nesrečah v zakonu, če bi dekleta vedela za pravice, ki jim po postavi pripadajo. Saj jih ni veliko, a še teh ne izrabimo, misleč, da imamo me samo dolžnosti. Ob vstopu v zakon bi morala vsaka poznati določbe o imovini v občem državljskem zakonu, ki pravijo:

Kar prinese žena v zakon, je sicer njena lastnina, a upravo, to se pravi, gospodarjenje s tem, ima mož v svojih rokah. Njemu pripadejo vsi dohodki v tistem času, n. pr.: obresti, če je žena prinesla v zakon denar in ga je mož naložil v hranilnici, dobiček, če je mož z ženinim denarjem začel kupčijo, pridelki z njiv, travnikov, vinogradov ali gozda, ki jih je mož priženil itd. Toda žena lahko vsak čas vzame možu upravo svoje imovine, in od tedaj naprej pripadajo vsi ti dohodki njej. Če ni posebne pogodbe, tedaj velja mnenje, da je premoženje, ki sta si ga pridobila obadva zakonca v času skupnega življenja ali ki ga je pridobila žena sama, pridobil mož in je torej njegova last.

Po zakonu nima žena skoro nobenih pravic, če si jih ni znala zagotoviti s pogodbo, ki naj bi jo oba zakonca sklenila že ob poroki. Take ženitne pogodbe sklepamo pri notarju in so pri nas zelo običajne. Navada pa je, da ima pri sklepanju ženitne pogodbe le mož svoje zahteve in iz te, lahko rečemo, slabe navade, izvirajo mnoge nesreče v poznejšem življenju. Nevesta bi morala pri sklepanju paziti, da bo pogodba vsebovala tudi njene zahteve, t. j. kaj se bo zgodilo z imovino, ki jo je ona prinesla v zakon in koliko pravic bo imela pri imovini, ki jo bosta pridobila skupno z možem ali ona sama.

Dekleta navadno niso poučena o teh stvarih in če so poučena, se sramujejo svojih zahtev ali pa se jim upira, da bi se pogajala z ljubljenim človekom in ga žalila s svojim nezaupanjem. Toda mnogi zgledi iz življenja nas bodo poučili o tem, da kasneje ne moreš ničesar zahtevati, če se ne moreš sklicevati na po-

godbo. Končno ti nihče ne more zagotoviti, da ne boš kasneje izročena na milost in nemilost človeku, ki je zlorabil tvojo nevednost in zaupanje. Tudi tvoj bodoči mož, ki te ima zelo rad, zahteva pogodbo, ne da bi bila ti kaj užaljena — le zakaj torej ti oklevaš?

Ne bilo bi napačno, če bi se šole zavzele za to, da bi vsako dekle prišlo tudi v teh ozirih do potrebnega pouka. Dandanes se moramo še same pobrigati za tak pouk. A prvo je, da spoznamo, da je tak pouk potreben, potem si bomo že poiskale knjig in morda tudi ljudi, ki nam bodo znali svetovati. Skoro edina knjiga, ki na preprost način razlaga taka in podobna vprašanja, je drugi del knjige Angele Vodetove: »Spol in usoda«, ki je pravkar izšla. Upajmo pa, da bomo imele sčasoma na razpolago še več takega koristnega čtiva, kjer se bo razpravljalo o vseh važnih vprašanjih.

Ženska srajca z ozkimi naramnicami

Mere:

Dolžina: 80 cm in za naramnice 20 cm. Če želiš daljšo ali krajšo, meri sama ob straneh, izpod roke navzdol.

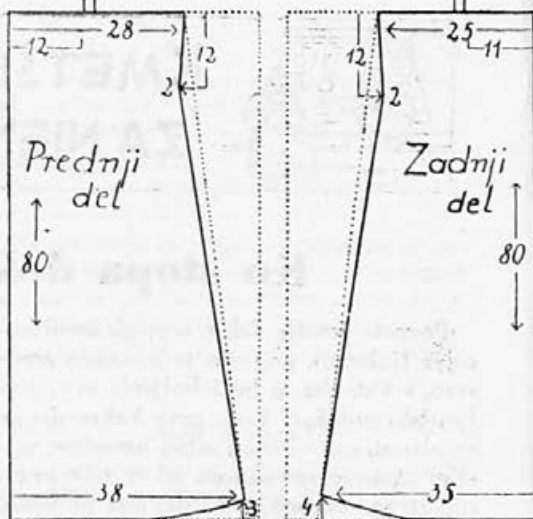
Gornja širina: 95 cm + 5 cm. Merimo si čez sredino prsi, pod roko, čez pleča malo poševno navzgor in pod drugo roko do sredine prsi, 5 cm dodamo zato, da ni srajca pretesna, ko si jo oprala in ker nekaj cm porabiš tudi za šive.

Prednji del

Blago, ki je 80 cm široko, zganemo po širini na polovico in nanašamo nanj mere. Merimo vedno od zganjenega roba proti krajcem in tako kot kažejo puščice na slikah.

Dolžina: 80 cm (po tvoji meri lahko več ali manj).

Gornja širina: 28 cm, t. j. $\frac{1}{4}$ vse širine in 3 cm. $95 \text{ cm} + 5 \text{ cm} = 100 \text{ cm}$; $100 \text{ cm} : 4 = 25 \text{ cm}$; $25 \text{ cm} + 3 \text{ cm} = 28 \text{ cm}$. Ob strani, t. j. pod roko se v dolžini 12 cm srajca ukroji za 2 cm, da lepše stoji.

Dolnja širina je za $\frac{1}{3}$ širša od gornje širine. $28 \text{ cm} : 3 = 9\frac{1}{3} \text{ cm}$; $28 \text{ cm} + 9\frac{1}{3} \text{ cm} = 37\frac{1}{3} \text{ cm}$, t. j. približno 38 cm. Spodnji rob srajce se na strani za 3 cm ukroji.

Zadnji del

Dolžina je ista.

Gornja širina je za 3 cm ožja kot pri prednjem delu, t. j. 25 cm.

Pod roko se zadnji del prav tako ukroji kot zadnji.

Dolnja dolžina zadnjega dela je za 3 cm ožja od doljne širine prednjega.

Spodnji rob srajce se pri zadnjem delu ukroji za 4 cm.

Naramnice ukroji iz odrezkov, ki ti ostanejo ob strani. Odreži si dva pravokotnika z dolžino 38 cm in širino 4 cm. Za všivanje naramnic odmeri na prednjem delu od sredine na vsako stran 12 cm, na zadnjem 11 centimetrov.

Ko krojiš, pusti zgoraj in spodaj $1\frac{1}{2}$ cm za rob. Na strani tega ni treba, ker si dodala že pri gornji širini.

Oba dela sešij ob strani z dvojnimi šivom. Spodaj in zgoraj napravi $1\frac{1}{2}$ cm širok rob. Zgoraj si lahko prišiješ tudi čipke, v tem primeru naj bo zgoraj rob zelo ozek.

Če česa ne razumeš in če se ti zdi, da je besedilo premalo jasno, piši po pojasnila na uredništvo »Grude«. Če se hočeš česa naučiti, moraš biti vztrajna in ne smeš takoj čbupati. Tiste, ki ste že bolj izvežbane, se nikar ne jezite, da smo začeli s tako enostavnimi kroji; misliti moramo tudi na začetnice.

Z A bodoče MATERE

Ali bomo dobre vzgojiteljice svojih otrok?

Marsikdaj je mati obupana nad otrokom, češ, tako lepo ga učim, a vse nič ne pomaga. Sicer sluti, da imajo otrokove napake neke svoje vzroke, a kakšni so, tega ne ve. Vzrokov, ki jih ne pozna, ne more odstraniti — otrokove napake pa rastejo z njim vred.

Važna sta predvsem dva vzroka. Otrok je svojo slabo lastnost ali podedoval po svojih starših in njihovih prednikih, ali pa jo je prevzel od ljudi v svoji okolici, pogosto od svojih staršev.

Dobre matere morajo poznati sebe, svoje prednike in prednike svojega moža ter njihove lastnosti, da bodo lahko spoznale, kaj je otrok podedoval. Starši si morajo odkrito priznati, da so bili oni tisti, ki so že ob spočetju dali otroku to ali ono slabo lastnost in ne smejo otroka obsojati radi tega. Zlasti mati mora takega otroka razumeti in mu potrpežljivo pomagati, da se popravi, kajti pokazalo se je že mnogokrat, da dobri vplivi iz okolice, v kateri otrok živi, zmanjšajo vpliv podedovane slabe lastnosti.

Ali že imate dovolj moči, da si boste odkrito priznale napake in da boste tudi moče pripravile do tega? Ali imate dovolj potrpežljivosti, da boste vztrajno stale ob strani svojim otrokom?

Če hočeš biti dobra vzgojiteljica, moraš biti sama vzgojena. Ne zahtevaj da bo otrok odkritosrčen, če boš sama zahrbtna in se boš lagala vpričo njega ali ga celo silila, da bo sam govoril neresnico, ker bo tebi tako bolj prav. Ne jezi se nanj, ko se bo drugič zlagal tebi, pač pa si priznaj, da otrok samo posnema starše v dobri veri, da je tako prav.

Ali si dovolj pripravljena, da boš z mirno vestjo stopila pred bistre in stroge poglede svojega otroka?

In še nekaj je važno! Ob različnih dogodkih, nešteto krat tudi v »Grudi«, smo se že pritoževali: premalo smo zavedni, suženjske in hlapčevske značaje imamo, odločni nismo, nimamo smisla za skupnost itd., itd. in vselej smo tolažilno pristavljali: naši otroci bodo morali biti drugače vzgojeni. Ali se žene zavedamo, da moramo vzgojiti nov rod,

ki bo boljše reševal svoja življenjska vprašanja kot jih rešujemo mi? — Mati lahko že od najnežnejših let dalje vpliva na otrokovo duševnost, a uspešno vplivati bo znala in mogla le tista mati, ki že zdaj živo zasleduje vse dogodke v svetu, se izobražuje in vzgaja v ženo, ki se zaveda velike odgovornosti napram skupnosti delovnega ljudstva in napram vsemu slovenskemu narodu.

Temeljito si izprašajmo vest, koliko smo že me storile v tem oziru!

Naši razgovori

Priobčujemo prve odgovore na vprašanja v januarski številki. Naša želja je, da pošljete še več odgovorov, da bodo naši razgovori čim živahnejši in bomo imele res korist od njih.

1. Izbrala si bom moža, ki bo imel lju-bezen do mene in jaz do njega. Ne želim si premoženjsko bogatega moža, temveč moža, ki bi imel plemenit značaj. Bogatinec hrepni še po večjem premoženju in si izbira svojo družico tam, kjer slove dekleta po bogati doti. Kot žena bi se zavedala, da potrebuje narod zdrav in krepak naraščaj, zato bi vzgajala otroke v duhu, ki bi koristil narodni celoti. D. M.

2. Kot poročena žena bom skrbela za dobre in napredne otroke, kar je najbolj potrebno za izboljšanje našega kmetskega življa.

3. Kmetško dekle si želi v mesto, ker je doma premajhen zaslužek, da bi lahko poštno in zmerno živela. Prav gotovo bi ostala vsaka raje doma, kakor pa da bi šla v mesto in se tam samo poniževala pred gospodo, ki samo izkorišča kmetskega človeka. I. D.

4. Vsak najde kje kakšno zaščito, samo mi kmetski ljudje smo zapostavljeni na vseh koncih. Skoraj vsi drugi delajo do gotove ure in so potem prosti, samo kmetska družina dela od noči do noči, od vsega tega pa nima nič. Jaz mislim, da se to težko življe-

nje da izboljšati. Jaz sama ga ne bom in tudi noben drugi kmet ali kmetica ne. Ampak če bi mi vsi skupaj držali kakor držijo drugi stanovi, bi bilo tudi za nas boljše. Ali pa pogledjmo hrvatske kmete, koliko si pomagajo, ker skup držijo. Zato smo sami krivi, če se nič ne izboljša, sami si moramo pomagati, drugi nam ne bodo.

Iz ljublj. okolice

5. Najbolj si želim v »Grudi« kako starodavno povest iz kmetskega življenja. Všeč mi je ženski list »Zena«, ker veliko obravnava predmestno življenje. V ženskem kotičku »Grude« želim malo obširneje šivanje, ročna dela in kuhinjo ter članek, Kaj naj storim, da bodo tudi drugi kmetski fantje in dekleta uvideli, da je naša organizacija zelo koristna in da ni s tem prav nič prizadeta vera, kakor so pač nahujskani od raznih ljudi, ki to organizacijo zelo sovražijo. **Fanči Testen**, članica društva iz Gotne vasi pri Novem mestu.

Citateljicam, katerim nismo objavili odgovorov v celoti, sporočamo, da bodo prišli ostali odgovori po možnosti prihodnjic na vrsto!

Postno kosilo — Zdrobova juha Krompirjevi zrezki — Dušeno zelje

● **Zdrobova juha.** Čebulo, peteršilj in korenje zreži na tanke listke in jih popraži na 3 žlicah masti. Prideni še $\frac{1}{4}$ l pšeničnega zdroba, ga tudi popraži in na koncu prideni paradižnik. Premešaj in zalij z vodo. Juha ne sme biti preveč gosta. Osoli jo.

● **Krompirjevi zrezki.** 2 kg krompirja skuhaj, olup in zmečkaj. Primešaj mu $\frac{1}{4}$ kg kruhovih drobtin, 3 jajca, zmečkan česen in sol po okusu. Vse skupaj dobro premešaj. Mesto česna lahko prideneš nekaj kuhane, prekajene svinjine, ki si jo drobno sesekljala. Iz testa oblikuj ne predebele zrezke in jih z obeh strani popeci na 4 žlicah masti. Na mizo jih deni s solato ali zeljem.

● **Dušeno zelje.** Zeljnate glave zreži na tanke rezance. To operi, osoli, potresi s kuminom, poškropi s kisom, dobro premešaj in pusti nekaj časa stati. Na masti zarumeni

Toliko dalj časa bo trpelo perilo

če vzameš vedno
SCHICHTOVO
TERPENTINOVO MILO

...in za namakanje ženske hvalo

tanko zrezano čebulo, nato prideni pripravljeno zelje in ga pokritega duši do mehkega. Večkrat ga premešaj in potresi z 2 žlicama moke, še malo popraži, prideni paradižnik in zalij z nekoliko vode, da dobiš srednjegosto zelje. Osoli, okisaj in še malo pokuhaj.

PRAKTIČNI NASVETI

● **Kadar pereš volnene jopice**, jih ne obešaj po pranju na vrh, ker se preveč razvlečejo. Položi jih na mizo ali na desko, kamor si prej pognila rjuho ali prt, da vsrkava vlago in se jopica hitreje posuši. Kadar volnene stvari spravljaš v omaro, jih tudi ne obešaj, pač pa zložene položi na dno omare ali v predal.

● **Volnene stvari** lepo opereš v mlačni vodi, v kateri si raztopila boraks. Če pereš v »Luxu«, se ravnaj točno po navodilu, ki je na zavojčku.

✝ Papež Pij XI.

10. februarja t. l. je po dolgi bolezni v Vatikanu umrl papež Pij XI., vrhovni poglavar katoliške Cerkve. Doživel je visoko starost 82 let in vladal je Cerkvi 17 let.

V težkih povojnih letih, ko se je izpreminjal obraz sveta, se je izpreminjala tudi Cerkve in njegova zasluga je bila, da je v težkih dneh dobro vodil svojo duhovno državo in kljub težkočam utrdil položaj Cerkve v svetu.

L. 1870., ko se je izvršilo zedinjenje Italije, so revolucionarne italijanske čete zasedle tudi papeško državo in njeno glavno mesto Rim. Tedanji papež je proti temu protestiral in od tedaj sta

bila najvišji cerkveni knez in italijanski kralj v sporu. Noben papež odslej ni več prestopil praga svoje vatikanske palače, da bi stopil na rimska tla. Papeža so zato imenovali vatikanskega jetnika. Mussolini in Pij XI. sta ta spor likvidirala tako, da je papež dobil v last del rimskega mesta, Vatikan imenovanega, kjer je neomejen vladar. Umrl je tik pred proslavo 10 letnice lateranske pogodbe, ko se je pomiril z italijansko vlado.

Po narodnosti je bil Italijan, kakor ogromna večina papežev. Bil je eden najbolj borbenih papežev zadnjih desetletij. Neizprosno je sovražil komunizem in izdal zato več enciklik (okrožnic), med katerimi je posebno znana »Quadragesimo anno«, kjer se vnema za tako zvano stanovsko državo. Po njegovih načelih sta ranjko Avstrijo uredila in vodila Dolfuss in Schuschnigg. Stanovsko urejena je v bistvu vsaka fašistična država.

Pokojni poglavar katoliške Cerkve je bil slovesno pokopan dne 14. februarja t. l. v začasni grobnici v podzemlju bazilike sv. Petra v Rimu.

Čile

Kratko razdobje nas loči od strašne potresne nesreče, ki je bila v južno-ameriški državi Chile (izg. Čile).

Republika Chile meri 751.605 km² in v njej prebiva 4.364.400 ljudi. Jugoslavija meri za primer 248.306 km² in je Čilska republika trikrat večja od naše države. Država je ozka in dolga, stisnjena med Tih ocean z zahodne in med visoko gorovje Andov na vzhodni strani. Na severu se nekoliko dotika republike Peru, na severovzhodu pa Bolivije. Omenjeno visoko gorovje pa

Zemljevid Južne Amerike; dolgi in ozki pas na levi strani do pikčaste črte je Čile

loči Chile na vzhodu od Argentine. Severni del republike pokrivajo ogromne stepe, pustinje, med katerimi je najvažnejša Atacama. V tem delu države se sicer nahajajo bogate rude, rastlinstva pa ni nobenega.

Srednji del države je precej rodovit in se na veliko prideluje pšenica, rž, oves; razvito pa je tudi vrtnarstvo. V tem delu je tudi zelo razširjena ovčjereja.

Kolikor bolj gremo proti najjužnejšemu delu Južne Amerike, toliko večji in neprehodnejši postajajo gozdovi. Lesna industrija ima v Chile tako bodočnost kakor v malokateri državi.

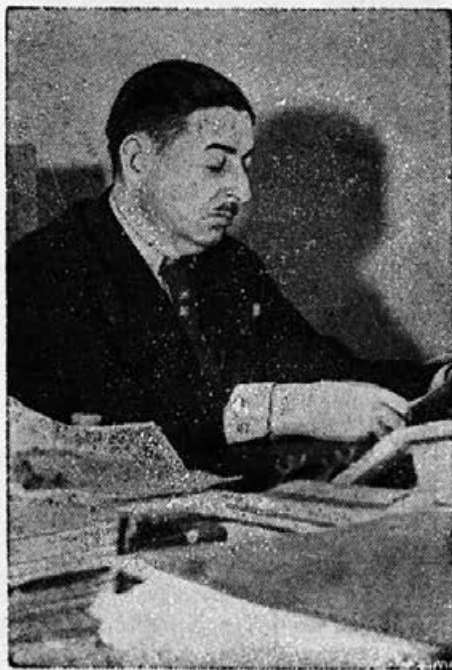
Glavno mesto čilske republike je Santiago, ki ima 696.231 prebivalcev, tekstilno, strojno industrijo in dve univerzi. Mesto ima veliko zanimivosti zaradi naglega razvoja, ker na več krajih srečujemo mogočen in moderen razmah s starokopitnostjo.

Čilska republika je bila od leta 1534. španska kolonija, od leta 1817. pa je samostojna država. Veliko zanimivega je ohranjeno iz časov, ko so španski osvojevalci prišli v deželo in zavojevali indijanska plemena. Naseljeni Španci so se pozneje pomešali z ostanki Indijancev, tako da so danes vsi prebivalci mešane krvi med evropskim in indijanskim plemenom. Ljudski značaj je zelo živ kakor pri vseh obmorskih narodih; svežost pa jim nudi mešana kri.

Ljudska govornica je španska, v gorah pa še najdejo ostanki čistih indijanskih plemen, ki govorijo seveda v indijanskih narečjih, večina pa razume tudi španski jezik.

Poljedelstvo med poletjem trpi radi suše, v zimskem času pa je v srednjem in južnem delu države mnogo toplega zimskega dežja. Dežela je vsestransko zanimiva, ker ima večne zime in večno poletje ter vse medsebojne prehode z vsemi lepotami.

V severnem pustinskem delu je mnogo rud; znamenita puščina Atacama vsebuje v zemlji ogromne količine čilskega solitra, ki je pri nas znan kot uspešno dušično gnojilo. Te ogromne plasti solitra so nastale v mlajši dobi zemeljske zgodovine, ki se znanstveno imenuje »terciar«. V tistem času se je menjavala zemeljska površina, morje pa je odlagalo najrazličnejše soli, ki so se pozneje pokrile z ogromnimi zemeljskimi plastmi, vse skupaj pa se je dvignilo nad morsk gladino. Rudnik solitra imajo v rokah Jugoslovani, ki so imeli še pred nekaj časa v Beogradu svoje zastopstvo. Čilski soliter se izvažajo v vse kulturne države, kjer se uporablja kot umetno gnojilo za hitro delovanje, ker je dušična, dušikasta kislina

Dragiša Cvetković, sedanji predsednik naše vlade

*Dr. Aleksander Cincar-Marković,
naš novoimenovani zunanji minister
v poslaniški uniformi*

hitro razstopljiva in takoj učinkuje. Soliter je podoben navadni kuhinjski soli, le da je barva nekoliko bolj svetlo sivkasta.

Republika pa ima tudi druge bogate rude kot: baker, svinec, boraks, primanjkuje pa premoga. Radi pomanjkanja premoga industrija močno trpi v razvoju, pomaga pa ji obilica lesa.

Nekako 60 % ljudi se peča s kmetijstvom, ki uživa precejšnjo podporo vlade. Farmerji in tudi manjši kmetje so razmeroma dobro organizirani. Velika je bila razlika med mehikiškim in čilskim kmetom do preteklega časa, ker je bila v Mehiki skoro vsa zemlja v rokah Cerkve, v čilski republiki pa Cerkev ni imela te krivične predprave. Sedaj, ob končni ureditvi kmetijskih pravic v Mehiki, je njen močan predsednik Cardenas za večne čase napravil iz svojih državljanov svobodne ljudi in gospodarje na lastni zemlji, ki ne bo več služila tujcu.

Čilsko republiko je doletela nesreča, ki se danes že bolj redko pojavlja, razen na Japonskem, in tu in tam na grških otokih. Omenil sem mlajšo zemeljsko dobo terciar, ko je zemlja doživela veliko revolucijo. Od takrat izvirajo razni ognjeniki, ki še danes

delujejo, nekaj pa je tudi že ugaslih. Najvišji vrh v zahodnih kordiljerih, ki je visok 6310 m, je ugasli ognjenik.

Podobni ugasli ognjeniki so se pred kratkim vzbudili in uničili v srednjem in južnem delu republike okoli 20 mest. Do sedaj so našli čez 50.000 mrtvih, poleg teh pa je na tisoče ranjenih. Najbolj so bila prizadeta in skoraj popolnoma porušena sledeča mesta:

Restiro, Pasral, Santa Clara, San Carlos, Chillan, Florida, Yumbel, Menta, Bulues itd. Razumljivo, da je razen mest bilo uničenih tudi mnogo vasi in vse premoženje prebivalcev.

Vlada skuša z vsemi sredstvi pomagati in obnoviti porušene kraje, kar bo seveda stalo novih in težkih žrtev.

Pesniki — na delo!

Pod naslovom »Našim pesnikom« je priobčil naš kritik tov. Jo- v zadnji številki »Grude« članek, kjer nam svetuje, naj pišemo pesmi po Kosovelovem izreku: »Preprosto in pristno«. Gotovo se bomo vsi z razumevanjem odzvali njegovemu navodilu, ker le taka pesem bo mogla dvigniti zakopane zaklade misli pri mladih kmetijskih pokretaših!

Še to leto bomo obhajali 15 letnico našega organiziranega kmetjsko-mladinskega dela. V teh letih smo izdajali svoje glasilo »Gruda«, ki je naša skupna vez. Brez nje tega ne bi imeli. »Gruda« je resnično naša revija, ker so vsi članki in pesmi v njej naši. Že marsikateri skriti pesniški dar je bil v njej odkrit.

Da bi doprinesli tudi mi svoj prispevek k tej kulturni obletnici, predlagam, da mi, Grudini pesniki izdamo za to priliko zbirko svojih pesmi, objavljenih in novih. Tako se bomo vsaj malo oddolžili veliki nalogi, ki nas čaka v bodočih dneh za razvoj slovenske kmetjske kulture. Take zbirke imajo že Hrvatje, zakaj ne bi vsaj eno imeli tudi mi?

Pesmi bi bile zbrane v posebni knjižici. Kdor ima kaj dobrega, ali bo kaj napisal tekom tega leta, naj pošlje pesmi na naslov: **Jože Danev, Ljubljana, Trdinova 8/II.** Na delo pesniki naših vasi! Pokažimo smisel za našo kulturo, ki naj jo ustvarja slovenska vaška skupnost!

Marija: Dekleta, več poguma in samozavesti

Resnica je, da smo dekleta manj zavedna in pri pokretu slabše delavke kot fantje! Tega se ne dá pobijati. Kaj je temu vzrok? Predvsem vzgoja; deloma tudi duševna razlika, ki izvira iz različnega telesnega ustroja. Fantje so telesno močnejši in to jih dela samozavestnejše. Vendar pa nas ravno ta razlog sili, da se pobrigamo za odstranitev napak, da se nam ne bodo več posmehovali radi naše nebogljenosti in plahosti. Potem se ne bo vedno slišalo: »Z ženskami ni nič!« Sicer je prosvetno delo v naših društvih že marsikje zdramilo dekleta, velika večina pa vendarle še skromno in ponižno tiči ob strani.

Tako ne sme iti dalje, dekleta! Ne smemo držati križem rok, če hočemo, da nas bodo upoštevali. Napovedati moramo boj vsemu, kar nam jemlje korajžo, vsemu, kar nas smeši in ponižuje. Ne čakajmo, da bodo vse opravili fantje mesto nas! Doprinesimo svoj delež k borbi za osamosvojitve kmetškega življa.

Kmetska žena po bistroumnosti in razsodnosti ne zaostaja za moškim. Dokaz za to so mnoga dobro urejevana gospodarstva, vodena od žen, ki nimaio mož ali pa so v tujini. Niso redki slučaji, da se izkaže žena sposobnejša za vodstvo gospodarstva, kar ji mož na tihem tudi prizna. Česa nam torej manjka? Samozavesti, smelosti!

V šolski dobi še ni opaziti skromnosti pri deklicah. Z dečki tekmujejo, često jih z znanjem celo nadkriljujejo, tako v ljudskih, srednjih, kakor na visokih šolah. Samozavestne so, nekatere celo oblastne. Odkod torej v poznejši dobi taka razlika?

Vaška tradicija (utrjene navade in običaji) in javno mnenje (splošno mnenje ljudi) s svojim vplivom ohromijo v dekletu vso smelost. Ti so določili njen delokrog v kuhinji in na polju. Dekle, ki kaj velja, ne sme misliti na drugo kot na delo. V delu je torej vsa njena naloga; zaradi dela se rodi, za delo rodi druge, radi dela tudi umre — skratka sužnja naj bo vse življenje. Ne sme čitati časopisov in knjig, ker bi jo smatrali

za lenobo, ki se dela ogiblje. Ne sme se udeleževati shodov in zborovanj — rekli bi, da je postopačka in vsiljivka, ki leta za fanti, ne sme prisluhniti političnim pomenkom, ker ti niso za ženske. Dekleta, ki so rahločutnejša, zato tudi bolj odvisna od mnenja drugih kot fantje, se uklonijo zahtevam vaše morale in postanejo prepričana, da je tako prav.

Ali bomo sedaj, ko vemo, kaj so drugi zagrešili na nas, slepo in vdano životarile še naprej? Ne! Zavzeti hočemo dostojno mesto med borci za kmetške pravice. Na delo! Na društvenih sestankih naj ne bodo samo fantje. Domači opravki niso nikako opravičilo. Če si fantje lahko vzamejo čas, zakaj si ga me ne bi. Saj imamo pravico do tega. Odločno se postavimo po robu vsakomur, ki bi nam to branil, pa četudi so to starši. Oni nimatejo razumevanja za naše težnje. Odločno jim dopovejmo, zakaj moramo iti in pojdemo! Na sestankih dokažimo, da ne prihajamo tja radi fantov, kakor nam to mnogi podtikajo. Sodelujmo pri razgovorih, razmišljajmo, povejmo svoje mnenje brez bojazni, prigovarjajmo, kjer se nam zdi to potrebno, predlagajmo, bodimo zbrane in pazljive. Tako bodo sestanki koristili nam in drugim. Sestanki so vendar zato, da si medsebojno pomagamo in se izpopolnjujemo. Po končanem delu pa si privoščimo razvedrilo, zapojmo, pošalimo se! Poudarjam, po sestanku, ko smo zadostili društvenim potrebam in zahtevam, ker, zavedati se moramo vedno, da namen sestanku ni zabava.

Naši ženski odseki naj bodo predpriprava za skupne sestanke. Tu razpravljajmo o društvenem delu, ugibajmo, kako bi bilo plodonosnejše in popolnejše, tu si pripravimo predloge, ki jih bomo prinesle na skupne sestanke. Ko bomo tako pripravljene, ker si bomo popolnoma na jasnem, kaj hočemo, bomo tudi pogumnejše in samozavestnejše nastopile in odločnejše zagovarjale svoje mnenje. Potem bodo drugače gledali na nas, a kar je glavno, delo v društvih se bo temeljito poživilo.

SLOVENSKA KMETSKA MLADINA NA DELU

Občni zbori

Ti meseci so čas občnih zborov naših društev. V preteklih tednih so se izvršili pri tehle društvih: Sv. Jurij ob Ščavnici, Mirna peč, Duplje, Ljubečna, Gotna vas, Vojnik, Bizeljsko, Škofja vas, Voglje, Št. Janž na Dolenjskem itd. Radi pomanjkanja prostora ne moremo objaviti vseh poročil.

Pozivamo vsa tovariška društva, da izvedejo občne zборе v mesecu marcu in aprilu, ker bo potem nastopilo drugo delo. Občne zборе prijavite pravočasno Zvezi v Ljubljani, da vodimo lahko točen seznam in radi pošiljanja delegatov.

Zveza.

Novo mesto

Novomeško Okrožje kmetiskih fantov in deklet je priredilo v dneh 10., 11. in 12. februarja t. l. prosvetno-organizatorični tečaj za fante, ki je bil namenjen zlasti funkcijonarjem posameznih društev za krepkejšo delovanje. Na tečaju so se vršila zato poučna predavanja o idejnih, organizatoričnih in splošno-kulturnih vprašanjih, ki so prinesla novega duha v naše vrste. Zahvaljujemo se vsem predavateljem, zlasti tovarišu **Kronovšku** in dr. **Fr. Hočevarju** za ves trud. Prepričani smo, da bo tečaj pripomogel k novemu razmahu kmetско-mladinskega pokreta v novomeškem okrožju.

Grahovo

V nedeljo 19. II. t. l. je uprizorilo naše Društvo kmetiskih fantov in deklet vesele igrice v treh dejanjih »Dve nevesti«. Za to priliko je društvo povabilo tudi zastopnika Zveze, ker je bila s to prireditvijo praznovana 5 letnica društvenega obstoja. Pred polno dvorano je spregovoril zastopnik Zveze tov. **Danev** o preporodu slovenske vasi. Omenil je Gubca in Cankarja kot borca za duhovno svobodo našega človeka in pozval vse pripadnike kmetiskega pokreta, da še vztrajnejše sledijo svojim težkim nalogam. Po njegovem govoru je sledila igra, ki so jo igralci pod režijo tov. **Novljana** prav dobro podali. Med I. in II. dejanjem je tov. **Danev** recitiral pesem »Mučeniku Gubcu«,

ki je močno odjeknila med občinstvom. S to prireditvijo je društvo pokazalo, da se kot obmejna kulturna postojanka točno zaveda svojih dolžnosti.

Donačka gora

Dramatični odsek Društva kmetiskih fantov in deklet pod **Donačko goro** je po svojem izdelanem načrtu pričel z rednim delom, da se zimski čas čim bolj izkristi. V nedeljo, dne 15. I. t. l. smo uprizorili ljudsko igrice »Divji lovec«, ki je odlično uspela in smo jo na splošno zahtevo občinstva igrali v tretjič.

Tudi v vseh drugih panogah prosvetnega delovanja stremimo za tem, da zimsko dobo čim bolj izkoristimo zlasti z debatnimi večeri, ki naj prekalijo naše značaje.

V govorniški tečaj našega okrožja v Celju smo poslali enega tovariša in eno tovarišico, ki sta bila z uspehom zelo zadovoljna. Sploh pa bomo skušali govorništvo pospeševati pri vseh članih. Radi bi tudi priredili prosvetno-organizatorični tečaj poleg dramatičnega, če nam bodo denarne prilike dovoljevale.

Sv. Marjeta ob Pesnici

Dne 19. II. 1939 je Društvo kmetiskih fantov in deklet uprizorilo vesele igrice »Sestaneček«, ki je vsestransko uspel. Zelo uspešno je tudi nastopil pevski zbor pod vodstvom tov. **Vaude**. Sploh pa je ves nastop nudil lep napredek, ki jasno prikazuje, kaj zmora kmetška mladina.

Mi smo resnični nosilci nove dobe, ustvarjamo novo kmetško kulturo, ki naj preporedi ves narod!

Smartno Smartno ob Savi

Naše Društvo kmetiskih fantov in deklet je priredilo dne 17. II. t. l. ob 8. uri zvečer v svojih društvenih prostorih debatni večer, katerega je otvoril tov. **Dovč**. Za njim je poročal zastopnik Zveze tov. **Danev** »O razvoju in delu naših organizacij v zimski sezoni«, nato pa je otvoril debato, v katero so posegli fantje in dekleta, ki so bili zbrani v velikem številu. Ker nudijo takšni večeri

precej uspeha pri samoizobrazbi, je društvo sklenilo v kratkem času prirediti ponovno debatni večer, dramski odsek pa se pripravljaja na vpriзорitev igre »Veriga«.

Št. Pavel pri Preboldu

Krepko smo z novimi močmi stopili v novo leto. Na zadnji seji smo sprejeli nov delovni program za l. 1939. Društvo kmetskih fantov in deklet bo v bodočem letu priredilo najmanj tri igre, en poučni izlet, tekmo koscev in gospodarsko predavanje iz združništva. Prepričani smo, da bomo lahko naredili še veliko več, če bomo složno združeni v našem velikem delu za našo stvar. V preteklem letu je društvo že nastopilo z »Veliko puntarijo«, ki je prav lepo uspela in bomo z njo, če bo za to dana možnost, obšli tudi sosedne odre, za enkrat pa sta v programu še dve dramatizaciji, »Hlapci« in »Borba za novo življenje«.

Sv. Jurij ob Ščavnici

Mi smo tukaj sicer precej osamljeni v sredi Prlekije, vendar moramo sporočiti vsem tovarišem in tovarišicam, da Društvo kmetskih fantov in deklet pri Sv. Juriju ob Ščavnici živi in deluje. Sprejeli smo na zadnji seji tudi svoj minimalni načrt. Naj pripomnimo, da je v minimalnem načrtu točka, ki pravi, da bo društvo letos imelo proslavo otvoritve kmetskega doma »Matija Gubec«.

Naš tamburaški zbor pridno deluje in je do sedaj že predelal čez 50 komadov od vesele polke do težjih koncertnih komadov. Tovarišu Tonetu Markoviču gre za njegov trud vsa pohvala!

Št. Lovrenc v Slov. goricah

Večkrat bi radi naši »Grudi«, ki nas tako verno spremlja in vzpodbuja, napisali nekaj, kar pri nas delamo in kako živimo. Društvo kmetskih fantov in deklet že šesto leto krepko ustvarja novo pokolenje, ki se že danes prikazuje ter prinaša upov, da se bo bodočnost morda vendarle zboljšala. Veliko je žrtev na svetu ali na teh žrtvah se gradi vse, zlasti napredek naše mladine, ki nas mora privedi v boljše čase. Zvezi smo poslali svoj minimalni delovni načrt, ki obsega: 1. Čez vso zimo stalni nedeljski de-

batni večeri, skupaj 17; 2. Prosvetni dan v proslavo šestletnice društvenega obstoja; 3. tri prosvetna predavanja; 4. dva poučna izleta; 5. ena tekma iz kmetskega dela. Skušali bomo storiti tudi več, ako nam bodo razmere dopuščale. Hočemo vztrajati na začrtani poti.

Franc Holc

Poroke iz naših vrst

Veliki Obrež. V nedeljo 12. februarja t. l. sta se poročila v Zagrebu tajnik našega društva tov. **Ivan Zajec** s tovarišico **Zofko Petelinc** iz Malega Obreža. Dne 5. februarja t. l. pa se je poslovila tov. **Nežika Smrekarjeva**, odbornica društva, ki je tudi stopila v zakon. — Novoporočenim kmetskim pokretašem želimo v zakonu obilo sreče in da bi ostali še nadalje zvesti kmetski ideji!

Sv. Bolfenk pri Središču. Pri nas so se poročili: **Albin Zabavnik**, podpredsednik našega društva s tovarišico **Nežiko Dogševo** iz Vodranec in tov. **Zdravko Zabavnik** iz Vodranec z gđ. **Mimiko Štamparjevo** iz Lačavesi. — Obema poroma iskreno tovariško čestitamo in želimo v novem stanu obilo sreče!

Vogljje. Pred kratkim se je poročila naša tovarišica **Milka Bukovnik**. Ker je bila vneta naročnica »Grude« in pridna delavka v kmetsko-mladinskem pokretu, ji želimo v življenju mnogo sreče! **Janko Oselj**

Dramlje. Pred časom se je poročil tov. **Franc Mastnak** z gđ. **Jožefo Voduškovo**, kmetsko hčerko iz Vodul pri Dramljah. Zenin je naš sotrudnik in agilni kmetsko-prosvetni delavec. Novoporočencema — mnogo sreče!

— Vsem tovarišem in tovarišicam, ki so stopili v zakonski stan in nas niso obvestili, prav tako naše čestitke! Na mnogo leta!

Vinogradniki! Prvovrstne cepljene trte in korenjake raznih vrst in podlag Vam nudi po najnižjih cenah

oblastveno dovoljena trsnica **LUDVIK MASTNAK**

Zahtevajte ponudbe in brezplačno navodilo za vzgojo!

DRAMLJE pri Celju

Jakob Struja:

Fantovske pesmi

1.

*Fantje pojo skozi vas in sneg jim
hrešči pod nogami.*

Mrmraje pojo:

*O polju širokem in žitu in lesu.
Pod nizkimi strehami luč se predrami,
vztrepeče, ugasne — nekdo posluša
in stiska do okenca mlado glavo;*

fantje pojo:

*polje široko pokrito z meglami,
žito je umrlo in v lesu šumi
ves večer.*

*Nikogar ni v svetu, da nam bi verjel.
O, kaj bo, devojka, s tvojimi solzami?*

2.

*Zunaj bučijo vetrovi
midva pa bova vso noč vasovala,
vso noč svetlo pot
za jutrnje dneve si tkala:*

*tihí domek na hribu pod gozdom,
kos zemljice v bregu in zdravo mladost
in jutro pomladno s škrjančkovo
pesmijo
in svežim zelenjem, da vriskaš
čez gmajno.*

*Vso noč bova misel za misljo tkala,
vso noč kot tiha otroka
v veselo pomlad verovala!*

3.

*Tako. — In kdo bo pel? Trije so
v Franciji:*

*Martinčev, Srebrnjakov in Boštjan,
trije v hrvaških šumah,*

trije v fabriki in doma sva dva.

Kako gre bolno pesem iz srca:

Oj tam daleč za goró,

oj tam daleč za vodó

klije rast pod našimi solzami,

raste svet pod našimi rokami.

*Tako sva dva in hodiva
od prve do poslednje hiše.*

»Kako kaj fantje?«

»O, naš je zdrav in večkrat piše.««

»Pozdravite mi ga!«

*Obstanemo pred gmajno. Vse molči
in čaka kot vasica naša.*

Nad bregom mesečina ugaša ...

Razlaga tujih besed

● **Komunikacija** pride od latinske besede: *communis*, -e in pomeni skupen (komunizem!). Komunikacija znači skupne vezi poti, železnice, prekomorske linije za ladje in v zadnjem času tudi vezi po zraku med posameznimi kraji. Torej imamo suhozemske, pomorske, zračne, podzemeljske, planinske (žična železnica) in še druge komunikacije. Občinske komunikacije so na vasi ceste in pota; naše vasi imajo svoje komunikacije, to so zlasti pota in ceste, ki jih vas skupno vzdržuje. Da ima nek kraj dobro komunikacijo, se pravi, da ima dobre prometne zveze s svetom.

● **Kolonist**. Kolonist pomeni naseljenik. Veliko je bilo govora o kolonistih ali naseljencih v zadnjih letih, ko so se naseljevali Črnogorci in Slovenci po Ovčjem in Kosovem polju, vojni dobrovoljci v Banatu itd. Prav žalostno so se slišale zgodbe o naseljencih po ameriških prerijah in stepah. Mnogi ljudje so prihajali tja v borbi za življenje; obdelovali zemljo, napravili kočice in začeli novo življenje. Toda prišle so povodnji in večkrat uničile vse naselje z ljudmi vred. Mnogim kolonistom pa se je naselitev posrečila in so na ta način nastale nove vasi in mesta. Pri izvedbi agrarne reforme bo lahko nastalo mnogo novih kolonij.

● **Melioracija** Melioracija pomeni ureditev zemljišč; zložbo razkosane zemlje, izsušenje močvirij, drenaže, zaščito zemlje pred plazovi itd. Po vsej naši domovini čaka mnogo kislih travnikov nujne izsušitve, ki bi lahko prinašali veliko sladke krme, med tem ko sedaj raste šar, preslica in podobne kisle trave. Veliko zemljišč čaka na spremembo kulture; na primer gozd se spremeni v njivo. Tukaj bo treba krčiti, predelati in pripraviti zemljo. Vse to spada pod melioracijo. Pri nas žal melioracije slabo napredujejo, ker se mesto koristnega dela zidajo mrtvi zidovi.

● **Celibat** pomeni brezzakonstvo ali brezženstvo. V poštev prihaja za tiste osebe, ki se pod različnimi okoliščinami ne morejo oziroma bolje rečeno ne smejo močiti ali ženiti. To so zlasti vsi katoliški duhovniki, redovniki in redovnice. Deloma so s celibatom prizadete naše učiteljice, ker so pri močvirju prizadete z gori omenjeno omejitvijo. Učiteljice in mnogi drugi, ki se s takšnimi ukrepi in prepovedmi ne strinjajo, so proti celibatu. Kdor pa brezzakonstvo odobrava, je torej za celibat.

Naš svet

MED DRAVO IN DONAVO

IVAN NEMEC

II.

Lepota polj in bregov

Rekel sem, da je ta zemlja naša. Rad bi vam je torej prikazal takšno kot je, da bi spoznali v njej vse tegobe, vse lepote, vrednote in človeka, ki jo obdeluje.

Pojdimo sedaj še enkrat od dravskega mostu v Osijeku in železniškega nasipa, kjer se odpre močvirnata Baranja. Na levi strani rimske ceste, ki pelje proti Bilju, so raztresene značilne redke vrbe s starimi votlimi debli in široko razraščenimi kronami. Tla so večidel pokrita z ostrim in visokim šarom, da se voda niti ne opazi. Na videz trepeta zeleno pokrivalo in zastira pogled. Če pa stopiš s ceste, se kar do kolena pogrežeš v mehko blato. V času največje vročine, julija in avgusta voda izgine; tla se pa spremenijo v mehko zibajočo se pot lovcev in prijateljcev narode. Na desni strani rimske ceste vidimo kisle travnike in obsežne močvirnate jame z visokoraslo trsko, ki v pozni jeseni valoví kakor sivo umazano morje in šumlja enakomerno pesem pticam in svojim vodnim prebivalcem. Vsa močvirnata ploskev je proti osiješki strani zaščitena z nasipom. V smeri od Bilja proti Kopačevu, na desni strani nove ceste, pa se močvirje spremeni s pravim obrečnim zemljiščem Drave in Donave, ki ga pokrivajo številni prekopi in zaseke ter mogočne stare vrbe. V suhih letih se ta prostor izkoristi za pašo, v mokrih pa potegnejo ribiči iz Kopačeva bogat ribji plen...

Kmalu nato se znajdemo v Kopačevem, kjer prebivajo Švabi, Madžari in Srbi; največ je Švabov. V Kopačevem se končuje 36 kilometrov dolg obdonavski nasip, ki med Kopačevim, ustjem Drave in Donavo pušča obsežno ravnico, prepuščeno naravi v oskrbo. Od Kopačeva se nadaljuje cesta po nasipu do Podunavlja, ki je najnižje ležeča kmetijska uprava državnega veleposestva Belja. Vse zemljišče leži pod donavsko gladino, kjer je svoj čas teklo staro korito Donave. Kmalu izza obdelanega polja pa pridemo v pestre gozdove Gozdne uprave Tikveš. Lepo je tam, prelepo; mogočni stoletni

hrasti se bohotno šopirijo drug ob drugem, v sosesčini pa mu tekmuje kanadski topol, beli topol in navadna vrba. Mogočno samotno pretrga tu pa tam gozdna pot, logarska koča ali kolibe gozdnih delavcev. V prijaznem gozdnem polmraku pa je tako pestro ptičje življenje, da človeku res srce zaigra. Po nekaj urah tavanja pridemo zopet do nasipa, ki smo ga v Podunavlju zapustili. Pot nadaljujemo kakih 10 km po nasipu, ki je speljan proti Zl. Gredi. Na desni strani nasipa je mlad gozd, ki človeka tako prijazno vabi. Na levi strani nasipa pa se pripogibljejo stare vrbe in krivi hrasti. Tu je pravcato pustinsko življenje. Dozorela drevesa umirajo in trohniijo, padajo drugo čez drugo in nikdo se ne zmeni zanje. Na vagonih leži tam lesa, ki gnije in se spreminja v kislí humus. Zanimivo je, kako so obraščena vrbova debela; radi vednega dviganja in padanja vode, se istočasno obrašča deblo tudi z vodnimi koreninami. V času suše, ko voda skoraj popolnoma izgine, nudijo vrbova debela izredno sliko, ker jih do 2 m visoko pokrivajo umazani brki. Drobne koreninice poženejo do pol metra in pozneje služijo pticam za zavetišče in gnezditve. Približujemo se po nasipu Aleksandrovi črpalki, še prej pa opazimo ribarsko kočó v Ludušu, kjer gospodari ruski emigrant Nikola. Na hitro roko je zložil skupaj nekaj desk, obil s trsko, namazal z blatom in sedaj hiša klubuje času že 10 let. Bačuška Nikola ima tudi ženo, žena pa je že prej imela čedno deklé, ki jo je poročil Japič Stevan iz Zlatne Grede. Japič Stevan je vodja paropluga, dober gospodar v pustari, zato ga je bilo dekle kar veselo, ko je prišel snubit.

Ob neki priložnosti nas je Nikola povabil na ribji golaž iz same somovine: ko smo ga zalili z baranjcem, se nas je vseh polotila židana volja. Takrat sem поблиžje spoznal emigrantovo družino in vso okolico Luduša, kjer so najbližji sosedi jeleni in merjasci.

Kmalu pridemo po nasipu do Aleksandrovi črpalke.

Od črpalke prav lepo vidiš sredi ogromnega polja pustaro Zl. Gredo, v kateri sem preživel 2 leti. Delavske kočice in skladišča se le malo dvignejo nad ravno polje, edino piramidalni topoli spreminjajo ravnico in napravljajo prijaznejše lice. Topolov drevored se vleče 8 km v ravni črti čez vso obdelano ravno poljano Zl. Grede, mestoma pa še stranske stezice krasijo visoka drevesa. Drevored je sadil pred 60. leti Ivan Nadž, ki je še vedno predelavec in je velik ljubitelj topolov in vrh. Lansko leto je imel nalogo, da drevored spopolni s kanadskim topolom in je to seveda izvršil z največjo trdovratnostjo. Vprašal sem ga, če bi morda ne bilo boljše nasaditi sadnega drevja, pa se je le jezno obregnil. Kadar se je govorilo o vrbi in topolu, je kar zaživel, o sadnem drevju pa se sploh ni hotel meniti. Možakar je star 86 let in pravi, da bi se še rad oženil.

Sedaj smo se od nasipa nekoliko oddaljili, pogledali po polju Zl. Gredske uprave, v daljavi pa se zopet pred nami pojavi gozd gozdne uprave Zmajevac. Na desni smo med tem izpustili Kazuk, pristanišče Belja na Donavi, kjer gospodari Jovo Gušić. Kazuk zasluži posebno pozornost, ker ima pestro zgodovino človeških zgodb; to bom pa poizkusil ob priliki posebej opisati. Ves ta prostor, ki ga sedaj v duhu gledamo in opisujemo, je presekani s kanali in nasipi, močvirnatimi jamami, vmes pa se vije reka Čarna, iz katere v glavnem potegne vodo Aleksandrova črpalka.

Med Zl. Gredo, Zmajevcem, Podunavljem in Suzo, je ves prostor podoben spredaj opisanemu, kjer se polje vrsti za gozdom in obratno; posamezne pustare pa samotno gospodarijo na obsežnih poljanah, kjer je najbolj glasen žvenket paropluga in traktorja.

Če sedaj ravnino zapustimo, se znajdemo na nizkem gričevju baranjskih gor, ki se prelivajo v posamezne gričke in holmce, ki so pa veliko nižji od bregov v Slovenskih goricah. Če se pelješ ob vznožju teh holmov proti Belemu Manastiru in pogledaš nazaj proti Mirkovcu in Brestovcu, opaziš 40 km daleč — v Osijeku, tovarniške dimnike, vsa ravnica pa je kot valujoče vodovje. Spomladi je pogled izredno lep, ker je polovica polja pokrita z oziminami, polovica pa je v prahi; prehodi iz zelenila v črnilo in okraski posameznih vrh prikažejo človeku posebno lepo sliko. Ko bi ne bilo v poletju hude vročine, ki požge vsako zelenje, bi se ta lepota ohranila skozi vse leto. V juliju in avgustu pa človek razen konoplje ne vidi nobene zelenila.

Beli Manastir je že izven območja močvirnate Baranje. Pot nas pelje naprej proti Zelenemu polju, Širinam, Petrovemu selu in kmalu se znajdemo na madžarski meji. Ob tej poti ni posebnih zanimivosti.

Ravnica je pokrita v prvi vrsti s poljskimi pridelki, mestoma pa se širijo tudi obsežni gozdovi. Tu opazimo že tudi gaber, ki je drevo bolj suhe zemlje.

Obrnimo se sedaj nazaj, v smeri proti Dardi, kjer spet počasi prihajamo v močvirnate ploskve, saj se nahajamo blizu izhodišča na rimski cesti, ki pelje od Osijeka do Bilja. Ves čas nas spremlja na potu murva v najrazličnejših barvah. Spomladi nudi hrano sviloprejkam, v poletju pa ogromne količine sadu vsakomur, ki si ga zaželi.

Omeniti moram še sredino Baranje, ker smo jo do sedaj obšli v krogu. Nekako med močvirjem in suho Baranjo se nahajajo velike vasi: Vardarac, Lug, Grabovac, Kozarac, Popovac itd. Značilna je vas Lug, ki šteje okrog 4000 prebivalcev, pa v vasi ni opaziti skoraj nobenega otroka.

(Dalje prihodnjic)

Največji hotel na svetu. V Torontu v Kanadi (Amerika) so pred časom odprli največji in najrazkošnejši hotel na svetu

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Francè Gerželj, — Ilustriral F. Bilkovský

I.

»Ko so spomladi 1929 letele čaplje nad razmočeno ravnino, so lahko videle, da se za Haranglabom v smeri proti Boutradi nekaj godi, v krajih, kjer so se okoli opuščениh staj pristavnega dvorca razprostirali pašniki, polja in močvirja.«

Da, tako bi to lahko ostalo. Mladi učitelj Pluhar je sedel nad papirji, dolgo išoč v duhu, in zdaj je našel. Hotel je začeti svoj spis z nekakšno podobo puszte in čapelj, preden preide k pravemu opisovanju dogodkov, kajti ta nedogledna ravnina je bila od vsega najbolj v spominu njenih šelestečih ozkih trav, nihajočih v vetru. Na Hosszugorondi je nastala naselbina kolonistov in dobila ime Stara Boutrad. Zdaj je bila stara že nekaj let... Učitelj Pluhar je dvignil glavo iznad papirjev, tako čudno se mu je to vedno zdelo. Vas s starostjo štirih, petih let. Nekoč jih bo imela štiristo, petsto let, svojo starost bo imela napisano na svojih strehah, drevesih in drugih znamenjih, ki se ne dajo videti, samo čuti. Zdaj pa čepi tu na puszti surova, neizživeta, nezakrita z drevjem.

Hoteli so, da bi vso to zgodbo naselbine na puszti zapisal za njihove otroke in vnuke in nadaljne vnuke, vse dokler pojde naprej in on je torej sedel k delu. Sedel je nekega večera in si začel delati opombe.

»Zemljišče je prevzel državni zemljiški urad dne 1. X. 1926 in ga začasno dal v najem dvema češkima posestnikoma v madžarski vasi Boutradi, ki sta na njem

gospodarila do 1. X. 1928, ko so prišli prvi kolonisti.«

»Danes je na koloniji Stari Boutradi vsega 42 kolonistov, od tega 21 Rusinov, 19 rodbin iz Češke in Moravske, 1 Madžar (Balog Lajoš) in eden — ne vem, ali je Slovak ali Madžar, nekaj v sredi.«

»V celoti imajo kolonisti 713.72 ha ozemlja, tako da na eno kolonijsko naselbino pripada nekako 17 ha. Zemljišča so bila prideljena D. Z. U. za povprečno ceno 2.010 Kč za 1 ha zemlje.«

»To je že na meji, ki gre tu po poljih in pašnikih, po ravnini, ki ne priznava človeških mejnikov, ker je nedogledna in nedeljiva. Iz ravnine moli konica cerkvenega stolpa. To je že Madžarska. Vse, kar prihaja od zgoraj, veter, oblaki, dež, vstaja globoko nekje na Madžarskem in ne da bi prosilo za dovoljenje pri finančnih stražah, prebega čez meje tja do sivomodrih karpatskih grebenov, ki jih je videti ob jasnih dnevih: tam se končuje ravnina. Zemljišče je glinasto z nepropustno ilovnato spodnjo plastjo, tako da se spomladanske vode zbirajo v nižjih legah, ker nimajo dovoljnega odtoka; le s poletnim izparevanjem se malo osušijo. Zdaj se je nekoliko zboljšalo z melioracijo površine. Na takšni zemlji so kolonisti spočetka zelo težko delali, večinoma so orali s četvero vprego.«

Deževje —

Tu se je zgodilo učitelju Pluharju, da je pero, ki je hitro zapisalo vrsto za vrsto, obstalo. Kakor v nekaki zamišljenosti je še pripisal k temu:

— In ceste.

In potem še besede:

Puszta se jim je maščevala.

Šele čez trenutek se je zavedel, da ima še vedno pero v roki, odložil ga je in skril obraz v dlani. Bila je zimska noč in mraz je odstranil blato s cest, toda pred očmi mu je vstajala peščica stavb, strojev, ljudi in živali, popolnoma izgubljenih v glinasti puszti. Bilo je že kar fantastično, kako globoko je pronicalo blato na cestah, ki niso poznale kameinja in ki so se pod vozovi razlezele v širino. Mladega moža je spreletelo po hrbtenici. Sedel je tu nad pisanjem in zunaj je ležala nad otrdelimi mehkobami trudna stepna noč, toda pod njo so živeli časi deževja, ki jih ni mogel zbrisati iz misli. Deževna doba in vse ostalo z njo in ta nova vas, h kateri so vodile samo poljske ceste.

Da, zdaj bi moral napisati, kako je. Blato se je položilo med nje in ostali svet, s katerim so izgubili zvezo kakor peščica ljudi na ledeni plošči, ki je bila k vsemu še predana udarjanju valov najhujših let 1929—1934, ko so padale poljedelske cene. Tukaj nihče ni vedel za to. Prinesli so s seboj orodje in izkušnosti, ki so zadostovale, da bi z njimi nadaljevali po stopinjah tatov v Pošumavju in na Hami, na Moravskem, Slovaškem ali na Vrhovini; zakaj pa ne,

svoje dobre krotke izkušnosti. Vsakdo nekake. Toda puszta je tu ležala molče, kakor taka žena, od katere nikoli ne zveš, kaj si o tebi misli, razmandrana od davnega s sivimi rogatimi čredami, razpokana od poletnega žara in polna stoječih voda brez odtoka od pomladi do pozne jeseni. Imeli so svoje izkušnje. Ali tu so jih lahko spravili vse skupaj in vrgli v veter, ki se je na zimo valil od Galicije.

In prihajali so Židje izsesavat njihov denar in dobrine. In boleznini so prihajale. In tedni dežja, nikoli še videnega dežja, ki so iz polj in cest, domov in travnikov napravili eno samo močvirje. Živeli so tedne sredi močvirij, le sami med seboj, zadevajoč se drug ob drugega. Tako da če bi ne bilo v njih nekaj več kakor v ljudeh drugih poklicev, bi morala deževna doba uničiti njihove živce in silo, bi morali biti na koncu s tem, kar jih je čuvalo pred razkrojem.

Bilo je videti že na učiteljih, kam vse to vodi, kam gre to z ljudmi, ki tu niso imeli nečesa, česar bi se mogli držati do konca. »Vi pridete in odidete,« mu je rekel nekoč na začetku Snopek, »tega pa mi ne moremo.« »Zakaj ne, kdo vas more pa zadržati? Samo če hočete oditi!« »Menda tega ne znamo, kar tako zaradi nečesa oditi,« je pohitel Snopek, »z nami je to nekoliko drugače.«

Toda učitelji, kakor je dobro rekel, so prihajali in odhajali. Tako je sredi noči premišljeval učitelj Pluhar. Prvi od vseh je prav za prav ostal tu najdelj neki Kamenik. Slišal je o njem iz mnogih ust, da se je držal nekaj časa, potem pa je šlo z njim kmalu navzdol. Opijanjal se je in vlačil po beznicah, no, treba je reči, kako je bilo. Toda če gledamo na to pravilno, so ga pripeljali do takega konca prav za prav sami, dva ali trije kolonisti, za katere je v krčmi plačeval. In dobili so učiteljico; dekletce je komaj zapustilo učiteljšče. In je odšla, toda kako!, uboga mala Livorova!

(Dalje sledi)

DELO

Wl. St. Reymont / Poslovenil Jože Glonar

— Vse, kar diha, gre na delo! — je pripomnil kmet, ko so bili prišli do meje in se zopet obrnili proti vasi. Nihče mu ni odgovoril; vsi so bili sklonjeni v brazdo in so težko sopli.

— Na graščinskem svetu tudi delajo! Štirje pari vprege, to je vse! Lepa reč! — je sočutno pripomnil.

— Ne skrbi za gospoda, on se bo že sam pobrigal za svojo kožo — je zagodrnjala žena. — Bo spet kmetom ukazal, naj mu pomagajo pri delu. Prav tako, kakor v žetvi! — In jo je zgrabila jeza.

— Seveda, prav tako bo, pa vendar ne zastoj, za vruga! Saj je plačal!

— Plačal je toliko, kolikor se je njemu zdelo. Prisilili so nas, naj graščaku pomagamo, kakor pri kakšni tlaki, za Boga! — ga je zavrnila.

— Naprej, ne smemo časa zgubljeni. Kar vlecite! Tomek že vlačil svoj ječmen! — je pripomnil, ko je pogledal proti levi.

— Prvo delo je opravil že pred zimo, zato je zdaj dovolj sam gospodar, ne da bi moral vpreči še kaj drugega ko kravo. Ali ti nisem kar naprej godla: Vojtek, delaj! Imeli smo konja in časa ti tudi ni manjkalo. Ti pa si rajši imel konja za to, da si se vozil po sejnih in valjal po krčmah z raznimi faloti, zdaj pa moram jaz in moji otroci vleči plug, kakor kakšna živina!

— Res je, mati, prav imaš — je ponižno priznal. — Prej bi si bil smrti nadejal, ko da na spomlad ne bom imel konja, dà same smrti! — in je globoko zavzdihnil. — Sedaj so šli proti vasi, ki je bila široko razložena po polju; na lahni višini je stala v solncu cela gošča sadnega drevja, iz katerega so se v majhnih presledkih dvigali goli dimniki, tra-

movje požganih koč in razvaline hiš. Polovica vasi je ležala v razvalinah. Na desni se je onstran širokega ribnika dvigala očrnela masa gradu z razbitim zidovjem, polomljeno opeko in porušeno streho; od ogromnega parka ni ostalo drugega ko žalostni parobki posekanih dreves, ki so grozili nebu kakor stisnjene pesti. Vojna je šla tod mimo in vsepovsodi so se poznali sledovi njenih neusmiljenih krempljev. Do tal je porušila vasi, požgala gozdove, uničila polja in na tej plodni zemlji zapustila samo rjave nasipe ob strelnih jarkih in neskončne vrste grobov z njihovimi križi iz surovega lesa.

— Lovrenc orje z dvema kravama — je klepetal deček in se pri tem ustavil.

— Glej na svoje delo in ne drugim na rep! — Obenem s tem odgovorom jih je tudi dobil z bičem po hrbtu.

Molčali so in vlekli neutrudno plug; kmalu za njimi je bila tudi že vsa ostala vas odšla na delo, nobenega polja ni bilo, na katerem se ne bi kdo obračal. V sivem, soparnem ozračju so se ljudje vrteli kakor mravlje, lahno, počasi in točno. Ta je imel vpreženega konja, drugi kravo, tretji ljudi iz svoje družine, vsak pa je oral, sejal ali vlačil. Bili so med njimi tudi taki, ki so to svojo sveto zemljo obračali z lopato, tako rekoč z golimi rokami, z nekako mračno zagrizenostjo.

— Moj Bog! Druga leta je bilo pri tem delu sto konj! — je zavzdihnil kmet.

— In koliko pesmi, krikov in vrišča! Ojoj! — se je sladko spomnila mlada hči.

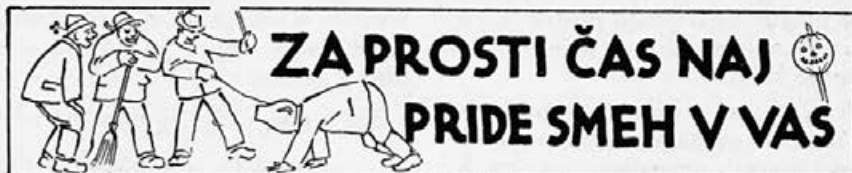
— Gospod Jezus je že vedel, kaj je storil! — je zamrmrala starka in sedla

na veliko grudo, ker so se bili ustavili, da bi zopet nekoliko prišli do sape in moči. — Hudobija se je tako razpasla, da je kazen morala priti! Od tega udarca bodo mrhe postale nekoliko bolj ponižne! Drug se je poviševal nad drugega, sam napuh jih je bil! Verjeli pa so samo v zemljo in polne malhe! Uboštvo drugih, pravica, vsega tega za njih ni bilo! Svet je bil samo za onega, ki je

sejal rublje! Gospod Jezus jim je dal trd nauk!

— Ampak pravični ljudje so tudi mnogo trpeli! — ji je žalostno segla v besedo hči.

Zopet so delali v globoki tišini. Kmet je premišljal starkine besede in skrbno izpraševal svojo vest, s čim bi si bil zaslužil kazen. Končno je rekel s trdim glasom: (Dalje prihodnjč)

Francè Prešeren:

Zarjavela devica

V tridesetem d'vičica
reva še samičica
prebridkó je stókala,
milo, milo jókala:

»Oj me, oj me, vbóžica
sem cvetlà ko rózica,
en'mu bl'a sem milija,
ko dišeča lilija.

Srce se mu vnelo je,
mu zvestó gorelo je,
me prevzetnost zapeljá,
nisem rékla n e al' d á.

Ptič zijalast prileti,
na liman'ci obvisi;
fántič ga ne gre lovit,
mislí boljši lov dobit'.

'Ztrebi se počasi ptič,
prazen gre domu fantič,
gre z objokanim' očmi,
vjel da lep'ga ptička ni.

Cákala sem boljšega,
čákala sem goršega,
dókler me pozabil je,
z drugo se obabil je.

Tekel čas je mladih dni,
póme b'lo nikogar ni;
stara sem samičica,
zarjavela d'vičica.«

Jože Danev:

S plohom na pepelnico . . .

(Pustni običaji na Spodnjem Posavju)

Slovenci imamo nešteto lepih šeg in navad, ki se ohranjajo iz roda v rod. Med najznačilnejšimi šegami, ki zbude posebno veliko zabave pri mladini, so pustne. Po mestih jih obhajajo z najrazličnejšimi plesnimi prireditvami, na katerih nastopajo plesalci v maskah (maškerade).

Po naših vaseh, naj bo to na Kranjskem ali pa na Štajerskem, so najvažnejši pustni dnevi pustna nedelja in pustni torek.

Ponekod obhajajo tudi debeli četrtek, to je četrtek pred pustno nedeljo. Praznujejo ga debeluharji kot svoj praznik.

Na pustno nedeljo se cvro pustni krofi ali ocvrte miši; otroci, pa tudi odrasli

se marsikje našemijo v maškare in hodijo ali pa se vozijo iz vasi v vas. S seboj imajo tudi godbo; po navadi harmoniko. Ustavijo se v kakšni prostorni kmetški hiši ali pa v vaški gostilni, kjer plešejo in noré. S palicami naganjajo nadležne otroke in jim mečejo krofe, ki so jih nabrali po hišah. Če so udarci maškare preveč vidni, pravijo tistemu, ki ja bil tepen, da ga je pobodel pust.

Maškare obiskujeje tudi svatbe, ki se vrše od pustne nedelje do pustnega torika. Tam je največ zabave: pije se, poje in pleše do zore.

Dekleta, ki jim je bila sreča naklonjena, da so se do pusta poročila, se posebno vesele pustnih praznikov, one pa, ki so vse leto zastoj čakale na ženine, se jih bojé, ker jih namesto težko pričakovanega moža čaka na pepelnično jutro pred vrati — ploh: to je kaka stara vrata ali stranice od voza ali pa slamnat mož. Zato se vsaka, ki ima fanta, če le

more, pobriga, da je na pustno nedeljo vesela ohcet in da na pepelnično sredo ne pretaka bridkih solz.

Marsikateri devici pa rado »spodrsne«, včasih na njeno srečo, včasih, če je prezigodaj, pa pravijo, da je dobila namesto enega pusta kar dva! Ta nesrečni predpustni čas dela marsikateri Micki, Ančki, Tončki... mnogo skrbi in težav, posebno še na pepelnično jutro, ko jih hudomušni in našemljeni mlatiči prebude iz sladkega spanja in neusmiljeno udrihajo s cepci po prazni slami na plohu.

Takrat se vsaka spomni na pesem:

»Prišla je pepelnica,
ostala sem samica!«

Stara samica pa je dobra samo za to, da ziblje otroke za pečjo in nosi tako nezaželjeni naslov stare tetke. Plohi so res usodna in nerodna reč!

Franjo Mastnak:

Snubač

Tu je zdaj predpustni čas.
Vzemi resno, ne za špas:
Kdaj se bova poročila,
ljubo dekle, ti in jaz?

Nič ne vprašam, kaj imaš;
jaz imam otrok četvero,
pameti le srednjo mero,
grunt imam; bo' dosti dela
za oba in dosti jela:

Vino v sodih že zori;
čunke* v hlevih se redijo,
da bo sprave** za gostijo;
v staji muka par telet,
kurnik pa je poln piščet.

Dekle, no, odloči se!
Nič tako ne premišljuj,
nič za fantom ne žaluj!
Fantič pride... dalje gré,
drugo izbere si deklè...

* čunka: svinja, prašič.

** sprava: priprava za gostijo. Besedi sta vzeti iz narečja.

Jaz pa mislim prav zares!
Zdaj je tu predpustni čas,
par konjičkov hrza v gaz,
kakor blisk brzé sani,
veter krog ušes srši;
na saneh sva ti in jaz...

K svadbi vse sva povabila:
strice, tete, žlahto celo
in prijateljev krdelo!
To bo rajanje veselo!

Pride tudi Roza, Vladka,
Anica, Vaclav...
Zani pa gotovo tudi
z nami rad bo svatoval.

V ples se bova zavrtela,
če me boš kaj rada imela.
boš dobila še poljub.
Enega? Ne, kar cel kup!

Cindarata, hija haj...
Udri, godec, polko daj,
zdaj je tu predpustni čas.
zdaj je čas!

RAZLIKA

Bedrač: V čem je razlika med aktivnim ministrom in ministrom na razpoloženju?

Stopač: No, — ravno v razpoloženju!

PREDRAGA SMRT

Obupan Škot se hoče zastrupiti in gre v lekarno kupit lizol: Prosim za 1 peni lizola!

Prodajalka: Najmanjša količina, ki jo prodajamo, stane 8 penijev.

Škot: Hvala lepa! — potem pa rajši še živim!

SLABO JE NALETEL

Mevžar: Minulo noč, ko me ni bilo doma, je prišel v našo hišo tat, moja žena pa je mislila, da sem prišel jaz domov.

Klevžar: No, in kaj se je zgodilo potem?

Je tat že pod ključem?

Mevžar: Pod ključem? Ne! Ampak v bolnici!!

NASPROTNA MNENJA

Klepača je podrl avtomobil. Ni ga posebno poškodoval, pa vendar je nosil roko v obvezi. Pa ga vpraša prijatelj:

»Ali boš še dolgo nosil roko v obvezi?«

Klepač: Zdravnik mi pravi, da ne, — advokat pa je nasprotnega mnenja!

Semena

za polje in vrt

nudi

Sever & Komp., Ljubljana

Cenik pošljemo zastonj

Našim naročnikom!

Drugo štev. »GRUDE« prejmejo le tisti naši naročniki, ki so naročnino za lansko leto poravnali. Pri najboljši volji jim lista nismo mogli pošiljati dalje in jih bomo prisiljeni izterjati za zastalo naročnino.

Vse naročnike prosimo, da se poslužijo naših položnic, katere smo priložili prvi številki »Grude« in nakažejo naročnino za letošnje leto. S tem se rešijo skrbi in našega nadlegovanja. Položnico tudi lahko izgubite, zato je najboljšje, da jo takoj izpolnite in nakažete celoletno naročnino din 25.—. Potem boste vse leto prejemale »Grude« v najlepšem redu. Ne pozabite!

»GRUDA«

ŠIVALNI STROJI

s tovarniško garancijo na ugodne mesečne obroke. Rabljene stroje vzamemo v račun, isti tudi po zelo ugodnih cenah na prodaj!

NOVA TRGOVINA

Tyrševa cesta 36

(nasproti Gospodarske zveze)

PRI IZPRAŠEVANJU

Katehet: No, Polončka, povej mi, kaj je potrebno za zakramet svetega krsta?

Polončka: Otrok, gospod katehet!

KUHARSKO ZNANJE

Gospod Žgečkač: Ali je vaša hčerka, gospod profesor, tudi tako dobra kuharica, kot je učena?

Profesor Krepac: Seveda, dragi prijatelj, ravno sedaj prevaja kuharske recepte na grški jezik.

OTROČJA PREMETENOST

Jurček: Mama, ali je res težko ohraniti kakšno skrivnost zase?

Mati: Tega pa res ne vem, Jurček. Jaz še nikoli nisem nobene!

Ekonom

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlevske izdelke: pšenični zдроб, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zдроб, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrofoskala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarni »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

Kmetski hranilni in posojilni dom

Telefon števil. 28 - 47

V LJUBLJANI

Brzjaviti: »Kmetiskidom«

registrirana zadruga z neomejeno zavezo

Tavčarjeva ulica 1

Račun poštne hranilnice števil. 14.257 ● Račun pri Narodni banki

●
nove vloge vsak čas razpoložljive obrestuje

po **4⁰/₁₀₀** - **5⁰/₁₀₀**

Za vse vloge nudi popolno varnost

Otvorja tekoče račune

Eskontuje menice. Daje kratkoročna posojila. Izvršuje ostale denarne posle

Zaupajte denar domačemu zavodu!